

TRENTARSKI ŠTUDENT.

ZGODBA IZ
SHOLARSKIH ČASOV.

J. LOVRENČIČ.

UVODNA BESEDA.

Od vzhoda do zahoda ima čas peroti
in večnosti ga dan za dnem
odnašata v objem:
Kar je že enkrat bilo, več ne najde poti
v življenje naših dni —
vse je ko kaplja, ki se v tla gubi.

Zamislil sem se v prošlost naših gor,
ki jim pravljичnega življenja zor
je dolgo svetil
in v srcih želje čudežne in hrepenenje netil,
in videl sem: Že zadnja kaplja
v pozabnosti se pesek nam potaplja.

Ah, da, železna kača z rdečimi očmi,
tam v davnih dneh prorokovana,
se vije, grize v gore in jim pije kri
pravljic, v vsakdanjost vsa zaverovana.
Iz mojih misli jih ne more:
mladost mi jih s sanjavo svojo roko
v srce je vtisnila globoko
in dala z njimi svetel mi spomin na moje gore.

Vam, moje gore, vzdíhi zemlje do nebá,
vam, moja pesem! Vašo prošlost sem vlil vanjo
ljubeče kakor lepo sanjo,
vzcvetelo v tajnah hrepenečega srcá!

1. ROJSTVO.

Zlato solnce je utonilo za gorámi
in iz zemlje se je vzpela lepa majska noč,
modra ptica, in je razmahnila
vsepovsod z zvezdami posejana krila:
tihoslado se pod njimi drami
sanj tisíc
v zadovoljnomirnih gnezdih gorskih koč.

Triglav, ponosni in častitljivi očk, strmi
v misli zatopljen pred se in vidi: vse že spi
in se pokoja veseli, samó Pustinarjeva koča,
samotarka ob ovinku, kjer zavije Soča
v smrečje, hdi;
dvoje rdeče zastrtih okenc v noč svetlobo meče —
koča čaka tihe, mlade sreče:
Zdaj zdaj v nji se prvo dete porodi.

Zdaj!

Glej: meglica, tako more v noč pričarati le maj,
dvignila se je ob živo šumljajoči Soči
in kot lepa misel pluje k tihi koči,
kjer oči golobjih dvoje — dvoje okenc v noč žari.
Obvisela je nad hišico meglica in iz nje izvile
so se Rojenice tri, lepé, ko da bi mesečino pile
in bi solčni žarki s snežnimi kristali
jim tenčice bele stkali — —

Prva Rojenica pesem je zapela,
struna srebrna ne bi tako zvenela:

— Dete, dete,
oj dete mladó,
v gorah življenje
te čaka lepó!

V gorah boš živel,
v gorah osivel
kmet - gospodar,
srečen vsekdar! —

Druga Rojenica pesem je zapela,
zlata struna bi takó ne zazvenela:

— Drago dete, ljubo dete,
le mladost
v gorah ti zacvete!

Klic hrepenenja
v zarji življenja
zvabi te po učenost
in te k oltarju pripelje,
v sveto veselje! — —

Tretja Rojenica pesem je zapela,
struna solnčnih žarkov bi tako ne zazvenela:

— Dete, dete! Lepó in težkó
in težkó in lepó ti bodi življenje,
kakor nikomur ni še biló!

Hrepenenje bodi tvoje — hrepenenje je
trpljenje,
hrepenenje bodi tvoje — v hrepenenju je
kal slasti,

hrepenenje bodi tvoje — v hrepenenju je
nemir,
hrepenenje bodi tvoje — hrepenenje te
upropasti!

Tvoj dom Povsod, tvoj dom Nikjer,
v njem tajnosti, ki jih preteklost je rodila
in jih v prihodnosti bo solnčna luč dojila.
Ob njih boš živel in ko jih prozreš do dna
in ne zadovoljijo ti nemirnega duhá
in bo ob vsem ti razočarano srcé,
ob Soči ti Morana, moja sestra, utrujene oči
zapre! ...

Ko je končala s svojo pesmijo prorokovanje tretja
Rojenica,
vse tri prijele so se za roké in so odplule ko
meglica;
na poti v noč jih z lučjo razsvetljenih okenc je
pozdravljal jok:
Pustinarju se je rodil otrók! — — —

2. ROMANJE.

Strmó se vije steza pod smrečjem zelenim v goró,
po njej Bovčani romarji gredó
k devic Kraljici na Višarje,
da jim izprosi milosti in vsega zlega jih obvarje.

O Devica Ti premila,
naša dobra Mati,
iz ljubezni si sklenila
tu med nami prebiváti,
usliši naših prošenj glas:
Zdaj in naš poslednji čas
prosi Jezusa za nas!

Pobožno romarji gredó, gredó, pojó, pojó.
Pred njimi teče Ivanček, deček kodrolas,
vesel in živ, ko češnja rdeč v obraz,
in črno, nerazgledano okó
mu čudnega je ognja vneto,
ko da hotelo bi deželo vgledati deveto ...

Jutranja zarja se je za goró vzbudila
in čez grebene vzrastla kakor božja roka in razlila
pramene zlate v svežesinji zrak
in z gore v pesem romarsko veseli
zvonovi so ubrano in vabeče zadoneli:
pospešili so romarji korak
in srca sladke radosti so zadrhtela,
ko jih pozdravila je cerkev bela.

Ivanček že stoji na vrhu gore
in gleda, gleda in nagledati ne more
lepote se, ki jo pred njim je južna stran
odgrnila v probujajoči dan.
Med romarji se bliža cerkvi dečkov oče
in ž njim gre mati in se joče
od sladkega veselja in ponosa,
ko gleda sina, ki je svež ko rosa.

Vstopili romarji so drug za drugim v božji hram
in spet se pesem vernomíla
nebeški Materi je v počaščenje oglasíla:

Prišli smo, Marija,
k Tebi romarji,
vsi potrebni, o Marija,
Tvoje pomoči!

O Marija s Svetih Višarij,
Ti nas varji, nam pomáj,
in veseli bomo peli
Tebi zdaj in vekomaj! —

Je pesem utihnila in v svetem miru se vsak sam
zamaknil je in iz srcá molitve tihe
Mariji nosijo z obljubami prošnje, in vzdihne.

Ivanček kodrolasček pred oltar je šel in tam kleči,
v Devico, polno milosti, je uprl oči
in moli:

O Devica Pomočnica,
prosi Jezusa za mé!
Ob njegovem si prestoli,
lahko bode Ti sprositi,
da med svet bom mogel iti,
kamor žene me srcé!

Ob obhajilniku kleči Ivančkov oče in Marijo prosi
za zdravje, srečo med družino
in med živino,
a mati je prikleknila k Ivančku in molitev njena,
iskrena, vroča in s solzami oškropljena,
zaupno k Materi vseh mater želje nosi:

Kakor Ti, o Mati,
imám le enega sinú,
in kakor Ti,
darujem ga Bogú!

Izprosi razsvetljenje
mu Svetega Duhá,
da lahko bo učenje —
vzredím Ti mašnika.

Ko uslišiš, Mati,
moje srčne želje,
pa pokliči k sebi
v večno me veselje! — —

Iznad zapadnih gor pramenoma skoz okna solnce
sije
v oltar, ožarjajoč obraz nebeške Matere Marije;
so v cerkvi zbrani romarji, Bovčani, in v slovó
otožno Materi Devici pesem pojejo:

Dolga je pot še
in temna bo noč,
sprosi nam, Marija,
nebeško luč! ...

In že gredó po stezi. Pred cerkvijo stoji
še deček kodrolasi, solné ima oči.
In mati ga tolaži: »Ne joči, moj otrók!
Poglej, poglej tam daleč belo cesto,
kakó gre v lepo laško mesto —
tja pojdeš tudi ti ... in Bog
in jaz in oče bomo te veselí,
ko bomo tvojo prvo sveto mašo doživeli! —«

Vžarel v veselju dečku je obraz,
s pogledom enim še objel je južno stran,
kjer v rdečih rožah je umiral dan,
in šel je z materjo ljubečo
in ves zamaknjen v sladko srečo
poslušal pesmi romarske je glas:

Dolga je pot še
in temna bo noč,
sprosi nam, Marija,
nebeško luč! —

3. PRED ODHODOM.

Na jug so lastovice odletele,
v grmičju le bogčeve ptičice vesele
in še stržički gostolijo,
gozdovi rumenijo v medlih žarkih in ječijo
ko ranjenci, ki s smrtjo se borijo;
ob ostrih skalah brusi burja svojo pesen,
kedor jo čuje, mu gre do kostí,
v srcé ga zaskrbi:
jésen, jésen! — —

A v Trenti pomlad se smeji v jeseni:
pred hišico Pustinarjevo jablana stoji,
pred hišico Pustinarjevo jablana cveti
nadahnjeno rdeče,
ko ljubek smeh prijazne sreče.

Pustinarjev Ivanček je premišljeval
jesenski cvet in ko si razložiti ni ga znal,
poprašal mater je: »Povejte, mati, kaj pomeni,
da naša jablana tako lepo je zacvetela,
ko jabolka potrgal sem že zrela?«

Ivančka mati k sebi je privála
in pozni cvet takó mu razložila:

»Ivanček, sinek moj, popotni mož nekoč
mi je dejal, na mojo desno dlan zamišljen zroč:
,Ko jablana pred hišo ti požene v letu dvojen cvet,
edinca sina pošlješ v svet!' —
Glej, letos prišel je, Ivanček, čas,
ki teže kakor ti sem čakala ga jaz!
Še dober mesec in z očetom stopil boš na često
in pojdeš v daljno laško mesto.
Daleč boš, a ne pozabi, kar sem te učila,
in moli, otrok moj, kakor bom tudi jaz molila,
da srečno in lahkó bi vse prestál
in pred oltarjem sveto mašo bral! —«

Veselo deček materi je vse obljubil
in odletel spred hiše in se v goščo zgubil.
Dobil je v gošči ovčke in jih gladil
od najstarejše do jagnjet vse zapovrstjó:

»Poglejte, ovčke, ravno sem se vam privadil
in ste me ubogale — pa moram iti
in moram same vas pustiti —
povejte, ovčke, ali vam za mano bo hudó?«

Razumno ovčke so v odgovor zablejále,
ročice drobne so pastirčku svojemu lizále,
vodnici-ovci pa pod vratom zvonček je zapel:

Cin, cin, cin,
vrh planin
bele ovčice,

doli pod robom
pa rdeče nožice.
Ena ovčica
pot je zgrešila
in je ob skali
nožico zlomila:
pojte po njo,
da ne boste ob njo! ...

»Ne boj se, ovčka, saj se vrnem včasih,
le pridna bodi in se z družbo pasi! —
Zdaj z Bogom, ovčke, velike in male,
in hvala za obleko, ki ste mi jo dale! —«

So žalostno pogledale ovce in zblejale
in ko so videle, da same so ostale,
so poskočile, šle za dečkom,
a deček je sedel že v izbi za zapečkom
in gledal je očeta,
kako iz prožnih viter nov koš spleta.

Je mati ob kolovratu sedela
in ko s povesima je naprela
in napolnila zaokroženo vreteno,
ga snela je in z njega volno v štreno
na motovilu sukala in ko je dovršila,
Ivančku štreno je na roki dala
in, ko da bi se ž njim igrala,
zdaj sem, zdaj tje, z rok volno v klopčič vila.

»Ivanček, viš, naše ovčice
so poskrbele za obleko ti in nogovice!«
je rekla mati, oče pa se je pošalil:
»Ali si se jim že zahvalil?«

»Že, že!« Ivanček rekel je, ko je zvedávo
pokazal v izbo boter Gregor glávo
in dober dan voščé je stopil v izbo cel
in sedel k peči in roké si grel
in važno govoriti je začel:

»Sem rekel: moram krošnjo odložiti
in malo v vas k Pustinarju stopiti,
da jim povem, kako in kaj.
Ivanček, kar poslušaj zdaj:
veš, ko v deželi oglasijo se Vsi sveti,
slovo, fant, treba bo od doma vzeti
in palico v rokó
pa mahnití na Laško v Videm jo lepó!

Vesté« — Gregor se je k Pustinarju in materi
obrní —

»predvčeranjem sem se iz Vidma vrnil
in vam povem, da boste veseli:
Ivančka v samostansko šolo bodo vzeli!« —

»Še mesec dni, še mesec dni,
o, da že skoraj bi prešli!«
Ivanček vzkliknil je vesel
in v mislih že na dolgo pot je šel.

4. MED POTJO.

Šumi, šumi Nadiža,
kot bi veselo pesem pela,
Pustinar in Ivanček
ob njej lep voz sta dohitela.

Voznik na kozlu je sedel,
očito bil grofovski je kočijaž
in prašal je Pustinarja:
»He, kam sinú peljaš?«

»Do Vidma greva,« de Pustinar,
»če mogli bi, gospod ...«
— »Seve, seve, kar prisedita,
do Vidma je res dolga pot!« —

In oče vrgel je na voz
Ivančkovo blagó
in še samá sta sedla
in kakor blisk je šlo.

Ivanček se pritisnil je k očetu:
»Kako se mi vse čudno zdi,
poglejte, ali konjema ne šviga
plamén iz nozdrvi! ...«

»Bodi no pameten, otrok,
kako bi bilo to mogoče?«
— »In vendar, oče, glejte! ...
In ali ni vam čudno vroče?« —

Pustinar je obmolnil,
a lepi kočijaž se je ozrl
in se tako je nasmejal,
kot bi orehe trl ...

Takrat je spreletelo
Ivančka do mozgá
in prosil je očeta:
»Izstópiva, izstópiva!«

In še je rekel kočijaž,
ko je Ivančkove besede vjel,
smejé, sladkovesel:
»Počakaj, kmalu mi voznino daš! ...«

Prišli so do Šempetra,
odkoder že Staro goró
zagledal je Ivanček
in se odkril lepó:

»Na svoji prvi poti
se Ti priporočim,
Marija starogorska,
in v varstvo izročim!«

Kočijaž se nasmejal je
in naenkrat zavstavil voz:
»Pojdita — božje póti
ne voha rad moj nos! —«

Je rekel te besede
in že ga ni biló —
Ali se je odpéljal,
ali se vdrl v zemljo?

In tiho sta šla dalje,
obema bilo je tesnó,
še le ob Ažli sta se vzveselila,
ko sta od blizu gledala Staro goró.

Oba sta jo pozdravila,
oba sta pomolila
k Mariji starogorski
in milosti prosila — —

Ivanček prišel je z očetom
skozi Šenčur v Čedad
in čudil se nad lepim svetom:
povsod ostal bi rad.

Ko sta čez most Ponte del diablo prišla
in sta utrujena
v gostilno k Grozdu šla in sedla,
že prva noč je zunaj temo predla.

Še nista dolgo sama bila,
odprla so se vrata — družba se je pomnožila:
sholarjev pet, kdove odkod,
privedla je v gostilno pot;
igrál je prvi na kitaro,
so drugi v strune peli pesem staro:

E d e n :

Vino nam podi skrbi
in življenje nam sladi!

V štirih:

Kjer je vino — tam študent,
vino je naš element!
Misli krešem na široko,
kadar vzamem vrček v roko
in ga nagnem prav do dna,
takó ... haha, haha!

E d e n :

Oja, oja,
krčmarica, dekle moja,
daj in vinca še natoči,
če te pustil fant, ne joči,
saj nas imaš tukaj pet,
vsak sladák je bolj ko med!
Skoči, le skoči,
vinca natoči,
mi pa, bratci, zapojmo od kraja,
kako nam sladko vince ugaja!

V štirih:

Kjer je vino — tam študent,
vino je naš — element,
vino nam podi skrbi
in življenje nam sladi! — —

In družba, vajena ko riba vode krčem,
razvnela se je in se veselila,
in vrč je šel za vrčem
in pesem pesmi je sledila.

Ivanček, ko da se pred njim razgrnil bajen čar je,
občudoval in gledal razigrane je sholarje
in ko jih premotril od glave je do pet,
očetu rekel je navdušeno razvnet:
»Kako lepó, kako lepó!«
A oče zmajal je zamišljeno z glavó:
»Kakó, kakó je čuden in neumen svet!«

5. V VIDMU.

Leto k letu vsako bolj hitro
je zbežalo v večnosti morje,
Trentar Ivanček je že Joannes,
z mislimi vidi že čez obzorje.
Vé, da vsak človek ima možgane,
eden vse žive, drugi zaspane,
vé, da je misel več kakor čustvo,
vé, da za drugo noro je ljudstvo.
Njemu je Včera, Danes in Jutri
ena beseda — pravi ji: Čas,
gnete mu ga Historija mati
in pod roko ji vzhaja ko kvas.
Misel in čustvo druží v celoto,
pozná Lepoto, ceni Dobroto
in če zasluži z objestno lahkoto,
vesoljnemu svetu se roga v obraz!

Pri patrih v samostanski šoli
Ivanček pridno naukóv se je lotil
in tekom šestih let nikoli
ga duh sveta ni motil,
da iz zidovja samostanskega in iz okov predpisov
bi jo v prelepi in vabljivi svet pobrisal
in zaživel vesele, proste dni
ko ptič, ki stvarstva božjega se veseli.

Bilá ga sama knjiža je: še prosti čas,
ko moral bi po hišnem redu na dvorišču
s tovariši igrati se v trušču in vrišču,
ostajal je za pultom ali v pustih koridorjih,
neredko skrivál se je v dormitorjih
in je nemoteno študíral
in svoje znanje šíril.

Šest let ni ferij nič poznal:
ko drugi odhiteli so veseli
domov, Joannes v Vidmu je ostal.
Je prva leta patrom ministriral
in spremljal jih, ko po deželi milodare
nabirali za revne so sholarje.
Vsak pater ž njim dobrotnikom je imponiral,
ko pridni trentarski sholar pred njimi
nevezano govóril je in je govóril v rimi.

Poslednje ferije, ko moral spet bi s patri iti
moledovat in po deželi koš nositi,
bolezen si, pretkan, izmislil je in legel,

in ko je od namišljene bolezni vstal, ga vpregel
 scholarum rector je v prijetno delo:
 Joannes v biblioteki je veselo
 pomagal knjige brisati
 in nove kataloge pisati
 in knjige revidirati
 in registrirati — —

Bil je sobotni podvečer, ko patri
 v kapeli samostanski so na koru
 molili in so monoton njih glasovi
 odmevali po dolgem koridoru
 do biblioteke, kjer ves zatopljen
 Joannes bil je v pergamen.
 »ADnotationes et EXplicationes
 de Arte Amatoria P. Ovidii Nasonis
 adjunctis variis picturis
 ad scientiam gaudiumque omnibus lecturis«
 Joannesu odprle so nov svet:
 rdeč in bled
 je bral in bral
 in trepetal ...

In šel je in poiskal je Ovida:
 med »libri valde reservati« je iztaknil
 njegove Artes amatoriae in vtaknil
 z Adnotationes jih je pod obleko
 in zapustil je biblioteko — —

Ko je prešlo poletje in prešle vakance
 in v samostanu je pozdravljali znanca,
 ki so v collegium se povrnili
 veseli, razposajeni in čili,
 do duše mu je bilo žal,
 da v samostan se je čez ferije vkleniti dal.
 In sklenil je poslednje leto v samostanu
 živeti kot dotlej nihče ni:
 »Ej, patri, vse preveč naivnosti je bilo,
 ne bom več Odisej, ki bi privezan vstavljati se
 ko bo morje življenja me vabilo!« [Sireni,

Prišel je sv. Mártin
 in v Videm so vrele
 na sejem jesenski
 množice vesele
 od Bovca, Tolmína,
 iz Brd, od Gorice
 in tam od Devína.

Goved in drobnico
 so eni gonili
 in drugi na voz
 perjad naložili,
 a tretji kar v koš
 naložil je kož,
 da jih v Vidmu spečá
 in nakupi blagá —

Pri mestnih vratih valovilo
 je ljudstvo v pestrih nošah in je vpilo
 vsevprek, ko da v ogromen panj

čebele silile bi in ne mogle vanj.
 Klobuk širokokrajni, bela peča
 sta pričala Tolmince in Bovčane,
 ki jim izvabljala je valoveča gnječa
 in mestna straža kletvice izbrane.

Ali pomagala je kletev ali so komolci,
 krošnjar Kumar Gregor preril se je do mestnih vrat
 in tam, ponosno kakor da je v Bovci,
 pokazal s palcem leve roke stražniku na krošnjo,
 a z desno je izvlekel mošnjo,
 razvezal jo in plačal pristojbino
 in že jo mahnil je, ko vsakokrat,
 (Gregor in Videm bila sta si stara znanca)
 naravnost v osterio »Alla buona speranza«.
 Tam točil je padrone dobro vino,
 vinik furlanskih preizkušeno starino.

Ko krošnjo je odložil in privezal dušo
 in z dobro kapljico pregnal je sušo,
 Gregor se spomnil je Ivanca:
 »Spodóbi se, da grem obiskat samostanca!«

In šel je in se ustavil pod kastelom
 na trgu ob poslopju samostanskem
 in pozvonil pri vhodu stranskem:
 odprl je janitor in ko spoznal
 Gregorja Kumarja je, ki mu dosihmál
 ob vsakem je obisku stisnil penaz v róko,
 priklonil se mu je globóko
 in, pod nebo Joannesa hvaleč, ga k rektorju peljál.

Je pater rektor malo ponosljav
 in dovolil Gregorju je študenta s sabo vzeti.
 »Samo skrbeti morate,« povdaril je, »skrbeti,
 da vam ne uide spred oči
 in se v kolegij z vami vrne do noči!«

Vrvelo, šumelo
 je v ulicah mestnih:
 furlansko, slovensko
 si čul govoriti
 in križema vpiti,
 in moško in žensko
 in staro in mlado
 vsevprek je vrvelo,
 bi šotore, stojnice rado
 od blizu ogledati htelo.

Gregor in Joannes
 sta k »Upanju« šla,
 vesela se vsedla
 in govor razpredla
 o domu in bovških goráh,
 ki leto za letom
 s kladivom in dletom
 preskuša jih Lah.

»Vidiš, Ivanec, jaz s krošnjo
 po svetu se klatim
 in ne obogátim,

tvoj oče s sekiro
od jutra do mraka se ubijati mora,
a Lah polni mošnjo
z zlato in srebrno biro,
ki mu jo dá naša gôra!
Večkrat sem že tuhtal
in vprašal sem se:
Ali ne mogli
bi zlati okrogli
v naše roké? —

Ti bukve prebiraš
in dosti študiraš
in črno si šolo menda že začel;
gotovo boš mogel zaklade odkriti,
ki so že od davna pod Triglavom skriti,
kot stara beseda nam priča.
Veš, če bi drugače ne šlo,
obljubi mi, daj mi rokó,
ti znaš — pa pokličeš hudiča! ...»

Gregor obmolknil je in gledal je Ivanca
in zdelo se mu je, da samostanca
vznemiril je s hudičem, in povzel
besedo je in tolažiti ga začel:

»Ne bodi mi, Ivanec, plašen,
ko da to greh bi bil neizrečen in strašen!
Z zakladom, ki bi ga odkril,
dobroto bi očetu in nam vsem storil;
in če držal bi greh se tvojih rok,
molili bomo zate vsi
in dobri Bog
gotovo ti ga odpusti! ...»

Joannes je poslušal zvito modrovanje
in se vživel v pravljíčne sanje,
kako je, alkimist, kamen modrih iznašel
in ž njim med ljudstvom se ponašal
in vseokrog
med reveže delil dobrote ko sam Bog...

In ko Gregor je z modrovanjem dokončal,
nasmehnil se Joannes je in roko mu podal.
In vstala in na ulico sta šla,
da Gregor si nakupi drobnarij
in s krošnjo polno vrne v gorske se vasi.
Ko Gregor je od šotora do šotora,
od stojnice do stojnice blago izbiral
in se za ceno je prepiral,
Joannes je motril vrveči svet
in vnemal ob lepoti se deklet,
ki kot metulji pestrokrili
žgolele mimo njega so v šumeči svili.

Tedaj ga čudnosladko je prevzelo
in srce mu nemirno je vzdrhtelo:
mimó njega z očetom je mladenka šla
in ga z nebeškomodrimi očmi pogledala.
Pozabil je na botra in, toliko da besede je lovil,
mladenki in očetu je sledil
in je izvedel: tam od mórja, od Devína
prišla z očetom Jelvica je na semenj sv. Martina
in pri »Treh angelih« izpregla voz sta
in nočevala bosta ...

Joannes ju je prehitel in za streljaj
pred njima se obrnil je in je
po navodilih artis amatoriae
pogled mladenkin vnóvič ujel in še smehljal —
pač Jelvica mladeničevó je pozornost opazila
in jo s smehljajem rahlim nagradila — —

Ko je Gregor nakupil drobnarijo
in je bil spet namenjen v osterio
»Alla speranza«, je Joannes menil,
naj raje do »Treh angelov« bi krenil,
ki je gostilna dobroznana
in je v bližini samostana.

Gregor, nič hudega sluteč, z Ivancem
k »Trem angelom« je šel in sedla k mizi sta,
kjer Jelvica z očetom je večerjala,
in vina je naročil meri dve
in trčil je na zdravje s svojim varovancem,
ki mu nemirno bilo je srcé ...

In ko Gregor je vjel, kako deklé
z očetom po domače govori,
koj prašal je moža: »Ódkod pa vi?«
In sta spoznala se Kumar in Cehar in sta govorila
o sejmu, Bovcu in Devínu,
a mlada dva, ki sta od kraja se z besedami lovila,
čeblljala sta ko ptička dva
in nista se v pogovor starih mešala,
ki sta razgrela se ob vinu.

Bil pozen je večer, ko je Joannes vstal
in poslovil se od Gregorja, Ceharja in Jelvice
in stisnil ji rokó in ji zašepetal:
»Na svidenje! ...»

Pustó so zimski dnevi šli
Joannesu v poslopju samostanskem,
spomini, hrepenenje, sni
ob morju bili so jadranskem
in so se z Jelvico igrali,
ko amoretti mali ...

Prišla pomlad je, prišel maj,
v sholarju je vse vrelo in kipelo
in klicalo v prostost ga je veselo
mladost uživati in njen raj.

Mrtvó mu bilo samostansko je življenje,
ko svoja pota je hodilo hrepenenje;
in ko premišljeval je prostih ved sedmero,
izgubil v samostansko učenost je vero:

»Ah, to naj bo dovolj, da z abecedo
spet v črke razložim besedo
in da znam šteti, da znam peti
in govoriti v ciceronskem slogu
in da sem na kolo memorije
navil številke iz historije
in mi na dlani je geografija
in z njo poznana mi astronomija —
ob zvezdah vseh temà je kakor v rogu!

Vse nič, vse nič! ... Umu ni dosti
plesnive in omejene modrosti,
ki dobri patri jo uče —
naprej v nevezano prostost želí srcé!
Še je na svetu cest in mest,
kjer za katedri siva učenost
od črke in besed do tajnosti vseh zida most! ...»

Tako je samostanec mislil in ko leto se je obrnilo,
ki v noviciat bi ga vklenilo,
Joannes se je prelevil v posvetnega sholarja
in vzšla mu je pričakovana nova zarja.

Pozabil je na dom in stariše
in šel je med tovariše
in ž njimi skozi mesto, trg in vas
je šel vesele pesmi glas in kratek čas.
Iz mesta v mesto in iz dvora v dvor
sholarski potoval je zbor,
gospodi in meščanom se pojóč
predstavljajoč:

Pod nebom italijanskim
sholarji mi študiramo
in klasikom rimljanskim
kostí obiramo.

Nas Livij zgodovíno uči,
Virgil s Sibílo staro
nam pravi čudežne reči,
Horac uči nas píti,
Ovid uči ljubíti,
Marcial in kompanija
dovtipe z nami zbija,
a s Ciceronom Kvintiljan
nas straši noč in dan!

Zdaj, zdaj so naše ferije,
prostiti po svetu rajamo,
modrost prodajamo:
kdor bi od nas jo kupil rad,
vtolaži žejo nam in glad
in reši nas mizerije
s cekini in drobižem —
mi vzamemo vse križem!

In pod nebom italijanskim
bomo spet študirali
in klasikom rimljanskim
kostí obirali! — —

Tako sholarji dan za dnem so potovali razigrani
in vsi, gospoda po gradovih in meščani,
sprejemali so jih veseli:
so dolgočasje jim preganjali
s prigodnicami, ki so jih ob strunah peli,
in z igrami, z dvoboji,
ki so vprizarjali v objestnosti jih svoji.

Sholar Joannes v vsem je vse prekašal
in zbor sholarski se je z njim ponašal.

6. JELVICA.

Ob morju v beli pristavi
živela je edina hči:
lepša ko zarja je bilà
Ceharjeva hči Jelvica.

Je daleč sloves šel o nji,
je daleč šel na vse strani,
in mnogokdo
očeta prosil je za hčer lepó.

Oblastni Cehar je smeje
poslušal snubcev vseh želje,
dokler ni mladi kavalir prišel
in s svojo prošnjo vspel.

De Gibellino, Padovan,
tolminskih grofov kastelan,
v devinski grad gredoč
se vstavil je na pristavi nekoč.

In lepa mlada Jelvica
je plemiča očarala
in mu razvnela je srce
in prosil je za roko nje.

Ni Jelvica ga marala,
ga kratko zavrníla je,
ga kratko odslovíla je:
»Imam že fanta zbranega!«

Se plemič ni odgnati dal
in Ceharja je poiskál
in je sladkó mu razodel,
da Jelvico bi rad imel.

In Cehar dal mu je rokó
in je poklical Jelvico:
»Glej, čaka te plemiški stan,
zasnubil te je kastelan!«

Je pobledela Jelvica
in tresla se ko šiba vsa
in ko blesteče jagode
v oči so prišle ji solze.

In še ji oče je dejal,
ki se nje solzam je smejal:
»Ne joči, hči, in ne vzdihuj,
očetov sklep lepo spoštuj!«

Je Jelvica ko daljen glas
to slišala in spet v obraz
je pobledela in se zgrúdila
in ko mrlič bilà.

Poklical Cehar dékle je,
so jo odnesle v sobo nje,
a z Gibellinom pila sta,
dan svatbe ugotovíla sta.

De Gibellino Padovan,
tolminskih grofov kastelan,
je zadovoljno roke mel,
pristave, Jelvice vesel.

Težko je ločil se in je nerad
odjahal na devinski grad:
je v gradu pismo izročil
in nanj odgovor je dobil.

Nemudoma z odgovorom
je moral jahati v Tolmin na dom,
a vendar na pristavi še
se vstavil je mimogredé.

Pobaral je po Jelvici,
svoji mladi nevestici,
in zvedel je: Bolná leži,
bolná leži, smrti želi.

Še Ceharju je roko dal
in s konjem je odpeketal,
ga spremljal Cehar je z očmi,
dokler v daljavi zginitil ni.

In še je mislil sam s seboj
in še pokimal je z glavó:
»Boljšega zeta ne dobim,
pa če bi šel ga iskat v Rím!« —

Je ozdravela Jelvica,
a bila je vsa žalostna
in ob večerih, ko prišle
so na modro nebo zvezde,

ob oknu je posedala
in čez morje je gledala,
oj čez morje na laško stran,
in vzdihala sred svojih sanj:

»Oj pridi, pridi že enkrat,
Joannes, k meni žalostni,
da spet mi lice zarudi
ko češnja na pomlad...«

(Dalje.)

ČAROVNIK IZ PEKLA.

ANTON PODBEVŠEK.

(SEDEM DNI PRED RAZSULOM BIVŠE AVSTROOGRSKE ARMADE, OB FELLI ZA ŠPANSKO BOLEZNIJO UMRLEMU TOVARIŠU, ENOLETNEMU PROSTOVOLJCU PODDESETNIKU STANKU STARCU.)

Stal sem že proti večeru na prostranem pokopališču in medtem, ko sem gledal brezizrazno z griča v dolino pod seboj, kjer se je lenó valila reka in so se vrstili predori, vsekani v žive skale, si mi govoril šepetaje, kakor da se ne pogovarjaš z menoj, temveč z mrtvimi, spečimi po zanemarjenih grobeh: »Samo eno misel imam in ta je črna kakor netopir, ki naju obkrožuje. Meni, ki vidim povsod samo umiranje, se zdi, da ne bom nikoli prišel iz tega solnčnega kraja, ki je sicer lep, doma pa je vendar najlepše! Zakaj odkar sem videl nešteto rumenih lobanj, suhih skoro kakor puškino kopito, posušene roke in noge kakor bi gledal travnate bilke in sem slišal berača z gramofonom, se ne morem prepričati, da ne bom izdihnil v daljni zemlji in me ne bodo pokopali na tujem brez sveč in duhovnika. O kaj bo neki naredila moja plavooka ljubica, ki me ima tako rada, pa bo slišala nekega jesenskega dne, da sem umrl?« Smejoč se kakor hijena v Tvoj trpljenja polni obraz, sem Te naenkrat prekinil: »O, kje ste moja detinska leta, ko sem še spuščal ladjice v potoček in zmaje v zrak, streljal na lok, igral se razbojnike, lovil metulje in prisluškoval v gozdovih ves zamaknjen ptičjemu petju?! V meni plamte pisani spomini kakor baklje, goreče v temni noči, pa gledam samega sebe, kako sem stal vsako leto enkrat pri vrtilnici, ki so jo obkrožale množice ljudi, — doneli so neprestano eni in isti zvoki, — večkrat tudi sam zajahal konja ali leva, pa sem se vozil v vedno enakih krogih. O kje so že tudi moja zrelejša leta, ko sem že kot mladenič otvoril sprehajajočo se šolo za pionirje, vodil tovariše kakor pav svoj rep in jim govoril, da se vidim poševno stoječega na hribu s piščalko v ustih, pa da piskam v najviharnejšem slogu, da se podirajo brzozavni drogovci, hiše ob cesti, zvoniki v mestih?!« Tvoje zbegane oči so me gledale vprašujoče, jaz pa sem resnobno zopet ozirajoč se proti nizkemu, rdečemu nebu, kjer so se videla čudna nebeška znamenja, govoril že bolj samemu sebi kakor Tebi, ki si bil vedno kakor harfa, ki ji je začelo ubirati mehke strune lepo dekle: »Ti deviški moj otrok že zopet strmiš vame kakor v kakega nenavadnega božjastneža, jaz pa Ti še rečem, da že vidim naše parnike z vrtilimi mojimi mornarji, ki mi prepeljujejo na moj brezžični brzozav stotisoče naših izseljencev, parniki plujejo proti državam zlata in jekla in se vračajo z mojimi ljudmi, ki so se šolali v tujini. Vijejo se že vlaki z zastavami, na postajah regljajo številne strojnice v pozdrav in že drve orjaške lokomotive globoko v notranjost moje države proti že znanim vojaškim zbirališčem!« Izpod oblačnega neba se je nepričakovano vsula silna ploha in že sva molče stopala v zasedeno mesto. Ko sva šla mimo velike cerkve, si rekel še vedno očitno preplašen nad mojim nerazumljivim vedenjem: »Že dolgo nisem bil v cerkvi, kaj šele pri maši, stopiva noter!« In sva

TRENTARSKI ŠTUDENT.

ZGODBA IZ
SHOLARSKIH ČASOV.

J. LOVRENČIČ.

7. SHOLARSKI POHOD.

Veseli do nebá in razigrani
nekoč so šli sholarji čez beneško plan,
po vinu hrepeneč in po kovani mani,
ki je skopnela kakor jim prišla je v dlan.

»Ej!« se domislil je Joannes iznajdljivo.
»Mi vsi po morju hrepenimo živo,
kaj, če bi že današnji dan
ubrali pot do morja, do Devina?
Vesté, tam grajski so ljudjé, dovolj bo vina!«

Ni bilo treba drugih argumentov,
Joannes je prodril v zboru študentov
in šli so in ko solnce umiralo je na obzorju
in razprostrlo čez valovje zlatotkan škrlat,
prišli so pod devinski grad,
ki dvigal se je na pečini tik ob morju.

Pred vhodom v grad sholarji v kolo so vstopili
in s pesmijo so v goste se vabili:

Z laške strani
smo sholarji prišli,
sholarji važanti,
komedijanti

Če je gospodi
grajski po godi,
vrata odprite
in nas vsprejmite!

Mi vam v zahvalo
pesem in šalo
bomo nudili,
vas vzveselili! . . .«

In še Joannes je kitaro ubiral
in novo pesem je študiral,
ko jim odpret prišel vratar je
in z njim je prišel grajski pater in sholarje
lepó pozdravil je in jih odvel je
v prostore grajske ves vesel je — —

Pod lipo na dvorišču grajskem
obstali so sholarji
in čudili se ob prizoru rajskem:
valovje je šumelo pozlačéno
v slovó večerni zarji,
nad njim — nedolžne misli — pluli so galebi,
a daleč, daleč tam na nebi,
kjer strinjala morjé sta in nebo se v eno,
oblačkov so velike rdeče rože cvele
in od trenutka do trenutka bolj rdele.
In v čolnu, ki v morjé je plul, ko da za solncem
hoče,

sedelo dekle je cvetoče
in pritajena nesem je v večer donela.
V morjé veslala Jelvica je in je pela:

Prišel fant je in se vstavil
pod dekletovim oknóm,
vstavil se in nanj potrkal
s svojim zlatim prstanom.

Prav na lahko je odprla,
ga lepó pozdravila
in še sladko ga vprašala,
kaj povedati imá? —

»Mamki, očku sem obljubil,
da bom novo mašo pel,
tebe, deklica, bom snubil
in te bom gotovo vzeli! . . .«

Dekle v kamro je zletela,
oj v to kamro velbano,
pregledavala obleko,
ki si jo oblekla bo.

»Če oblečem plavo krilo,
rekli bodo, da sem ofertna,
če oblečem črno krilo,
rekli bodo, da sem žalostna!

Pa oblečem belo krilo,
ker veselo je srcé,
pa oblečem belo krilo,
ko nevesti mladi gre! — —«

Štiri leta so minula,
z dvanašt mašniki je šel
fant nje ko trinajsti v cerkev,
da bi novo mašo pel.

Prvič, drugič jo pogleda,
dekle skoro omedli,
ko pa v tretjič jo pogleda,
dekle mrtvo že leži.

Fant je pustil novo mašo,
šel je doli k ljubici
in objeti jo je hotel —
še on mrtev obleži! — —

Skupaj so ju pokopali
oj v ta britof žegnani,
za oba so mašo brali,
da jima Bog odpusti.

Niso maše še končali,
že iz groba črneга
je pognala lepa roža,
lepa roža v dva vrhá.

Eden je cvetel rdeče,
drugi pa ko paden sneg —
Bog ljubezen je obračal,
ni je jima štel za greh . . .

Joannes je ob strani stal, poslušal in drhtelo mu je srce, ki pesem je živelo, in ko je izzvenela, je v pozdrav zamahnil z rokó in »Jelvica!« je hrepeneče dahnil.

Je drug njegov ime nje vjel in ga vesel podražil je, na čoln kazaje, ki za dekličim je v morje brzel:
»Kaj bi zaliubljen hrepel v daljave, amice, pojdi z mano v družbo raje! Poglej nov čoln — v njem mlad gospod, gotovo ne veslari in ribari tod brez trnka in brez bave!...«

Še enkrat se ozrl Joannes je na čolna in morje in žalost mu je šla v srce —

Prišel je v družbo. Miza kamnata je obložena bilá pod lipo že z jedačo in pijačo — s teranom, drago kraško kapljico domačo, ki daleč ne doseže je nobena: sam Plinius Starejši, ki gotovo je poznal vsa rimska vina, hvali kapljo naših tal, omenjajoč, da Livija, mogočnega Avgusta žena, Vinum Pucinum pila je in ga hvalila, ko v akvilejski se provinci je mudila. Sholarji k mizi so posedli, čaše si nalili in v zboru so gostiteljem napili:

Naj prva čaša zazveni
gospodi gostoljubni v čast:
Bog živi jo do skrajnih dni
in njih prelepo last!

Dokler iz kraja v kraj bo pot
še meril kak sholar,
prijaznega sprejema in lepota,
ki tu jih užil — ne zabi več nikdar!

Ko davno bo za nami čas,
ki ga živimo — živel bo spomin:
sholarske lepe pesmi glas
rodove pozne klical bo v Devin!

Gospoda grajska je z balkona gledala sholarsko družbo in poslušala in ko odpeli so, je ploskala. In še je grof, ko je v sholarjev sredo pogljal cekinov pest, povzel besedo:

»Vam lepa hvala za pozdrav,
a jaz bi se še rad nocej smejal:
rad videl bi vas v sceni,
sholarsko osoljeni,
v dvorani Muzam posvečeni!«

Sholarji živo so v en glas zaklicali: »Pripravljeni smo slednji čas!«

Ko se gospoda milostno je poslovila, nad morje luna je zlati sijaj razlila, v grmičju slavec je zapel, v soseščini ga drugi je prekašal, in ko je prvi hrepeneče onemel,

je tretji h gnezdú svojemú zletel in se oglašal, a nad sholarji je šumela stara lipa in vonj opojen je dehtelo njeno cvetje.

»Kaj ne, lepota ta je kakor skrivno razodetje eksotičnih dežel?«
dejal je grajski pater fra Alasia da Sommaripa, ki med sholarje se veselo je vživel.

»O, naša domovina je utelešena lepota! Goré pojo ji himno vekovito in polja, kjer se ziblje zlato žito, in reke, ki so vsekale si same pota, in morje, naše Adrijsko morje, ki ladija po njem razore orje — vse poje lepoto domovine moje!«

Tako sholar Joannes. Pater je soglašal in še veseloradovedno je poprašal:
»Gotovo si, Joannes, v deželi domačin?«

Sholar Joannes je navdušeno priznal:
»Da, reverende pater, jaz planin sem sin! Tam gori, kjer se dviga kralj višav, ponosni naš Triglav, in naše sinje Soče bistri val vesel življenja prišumi izpod mogočnih skal, stoji samotno kot zašla bi, hiša borna, v njej sem mladosti prve živel leta zorna! —«

»Potem ti znan je jezik, ki govori ga ljudstvo tod, saj od morja do gor in še za njimi biva isti rod! Jaz tujec sem in bivam tu le malo let in kakor se mi je priljubil svet, se mi je tudi ljudstvo dobro prikupilo in dem, ljubezni več, kot uživa jo, bi zaslužilo!

Poglej, v deželi tej ne eden se ne spomni, da ljudstvu bi sermone patrio kaj spisal v podučilo, zato jaz mislim zaenkrat v obliki skromni Vocabolario pisati in menim, prav bi bilo, če hotel ti na gradu bi ostati in mi pri delu pomagati!«

»Prav rad!« dejal Joannes je, misleč na Jelvico a fra Gregorio Alasia je menil:
»Gotovo grof Raimondo bo visoko tvoje delo cenil in te nagradil bo lepo!«

Sholarji, ki medtem so krepko pili, se šalili, zaklicali so patru: »Reverende, vaša čaša že davno smo nalili, kdaj boste jo prišli in spraznili na vašo žejo in na zdravje in na srečo našo!«

Nasmehnil se je pater, za kupo je prijel, pogledal je po družbi in ji napil vesel. In pili so in pili so, dokler je v vrčih kaj bilo, in ko jih grof poklical je, veselo razpoloženi gospodi »Se dem modrih« so predstavljali šli.

SEDEM MODRIH.

Komedija.

Osebe:

Thales,	Bias,	Myson,
Solon,	Hilon,	Periander,
Kleobulos,	Pittakos,	Sluga.

Dejanje se vrši v Miletu neposredno po solnčnem mrku 585. pred Kr.

PROLOG

(v osebi Kleobula govori):

Iz davnih dob prišla je družba sedmih zbrana,
da svoj povzdigne glas
in vam za kratek čas
vprašanja zmeša slana in neslana.
Toda pardon,
pozabil sem, da smo v šestnajstem veku, ko bon ton
zahteva vsem — na desno in na levo — lep poklon!
(Se klanja v vsej filozofski neokretnosti.)

Tako —
pokazal sem vam plešasto glavó,
ki jo modrost je sama,
če ni medtem iz nje pogнала slama!
Rad bi vam še obširen argumentum dal,
pa kaj, ko sam ne vem, kako se bo spektakel raz-
vozlal.

Vem le: zdaj se razklalo bo na dvoje zagrinjalo.
In prosim vas: mir in posluh!
Kedor je gluha — ne bo mu škodovalo! —
le vame, najmodrejšega, naj gleda,
ki sem končal in mislim: molk najboljša je beseda!

PRVA SCENA.

(Thales v svojem vrtu spreha se. Sluga zaliva rože.)

Thales.

Prav kakor sem zračnil, solnce je stemnelo;
dogodek ta mi dal je moč za novo dušno delo.
Pomislil sem: bil mlad si in se že prelevil v starca.
Kar pomniš, pil si vodo iz gršiča ali iz kozarca,
in videl si, kako jo pije slednja stvarca,
ne samo v tebi, rodni moj Milet,
povsod — saj potoval si križem svet! —
in vžgala se mi je v možganih svetla lučka,
(Prolog, skrit za njim, privzdigne nad glavo svečo.)

prišel sem srečno do velikega zaključka:
Iz vode — *ἐξ τῆς ὕδατος* — je vse nastalo
in v njej se bo nadaljevalo, razvijalo!
He, čuj, kaj praviš ti, moj sluga,
je li mogoča še rešitev druga? —

Sluga

(obstoji s škropilnico in ko spači obraz).

Haha! To je tvoj *ἀριστον τὸ ὕδωρ* no, da, res,
morje je polno vode čez in čez
in zemlja ima polno rek povsodi
in če se zberejo na nebem svodi
oblaki in izlijejo se, je še v zraku voda!
No, drugega res ni izhoda —
samó če mislim še na vino,
utegnil v njem dobiti bi prvino!

Thales.

Drži oslovski jezik za zobmi, sicer *μὰ Δία!*...

Sluga.

Da, oslarija, ia, ia!...

Thales

(stopi v sveti jezi za slugo. Kleobulos ugasne svečo).

DRUGA SCENA.

(Prejšnji razen služe. Bias, Hilon.)

Bias.

Pozdravljen! Vóšcim dober dan
in ti čestitam k mrku, modrijan!

Hilon.

I jaz občudovanje moram ti izreči,
med nami mislec si največji!

Bias.

Oprosti, Thales, kaj pa je s tebó,
da gledaš tako mrko in hudo?

Hilon.

Gotovo si zamislil se v nov mrk in sva midvá
te zmótala!...

Thales

(še vedno razburjen).

Nič, nič!

Ta sluga! Vzel naj bi ga že hudič!

Bias.

No, če ni hujšega — vse prav!

Hilon.

Da, da! Le da si, Thales, zdrav!

Thales

(ki komaj čaka, da začne).

Razložil sem mu novi svoj sistem,
pa se posmiha mi ob njem,
češ: ne voda, vino vsemu je počelo —
Kogá ne bi razgrelo?

Bias.

Vsakógar — se umeje —
helenska kapljica razgreje!

Thales

(postane ob Biasovi interpretaciji nervozen).

Hilon.

Le nič, le nič se ne huduj,
moj zlati rek čuj in spoštuj:
Μηδὲν ἄγαν! Le nič preveč, ker tudi z vodo
bi znal počasi priti v škodo!

Bias.

Da, da! Recimo, če je hud nalive
in moraš preko travnikov in njiv,
da se do gležnjev vdira noža,
pa se jeziš — za Boga! —
kakor zdaj jaz. (Zase): Bil bi že čas,
da ukazal nama bi kam sesti
in vina dal prinesti! —

Kleobulos

(stoječ ob sceni, občinstvu).

Prekiniti se moram, opróstitute, gospoda.
Kot vidite, je Thales res zamišljena neroda,
ki še ne uvidi in ne ve,
da sta kolega sita že vodé! —

Thales

(vzhičeno).

O voda, voda! Iz sebe se je vzela
in se vrtela in vrtela...

Hílon.

Da tudi mene je razgrela!...

Bias

(se škodoželjno muza).

Thales.

Seveda,
to prava je beseda.
Ko si v prvotnosti v njej bil atom
in se razvijal — kot hotel naravni je aksiom...

Kleobulos

(občinstvu).

Argumentacija je slaba,
jaz bi dejal: in se razvijal si ko žaba! —

Bias.

A dragi, dobri Thales moj, oprosti,
da te prekinem: spomni gostoljubne se dolžnosti,
midvá od daleč sva prišla
in bi za grla prašna kaj mokrega radà!

Thales.

Res, res; pozabil sem, hehe...
Hej, sluga, slišiš, prinesi vrč vodé!

Sluga

(v ozadju).

Koj! —

Bias in Kílon.

Joí, o joí! —

TRETJA SCENA.

(Solon, Pittakoš, Myson in prejšnji.)

Novodošli

(obenem).

Videli smo, Helios se v času je omračil,
ki si pred letom ga že ti označil.
Zato prišli smo...

Thales.

Dobro, dobro, k štirim še trijé!

Me veseli, iskreno veseli! Posedite,
pa kam ste z mislimi že svojimi prodrli,
prijatelji vi moji vrli,
mi povedite!

Solon.

Ljubezni pesmi sem koval
in v boj za Salamino sem ljudi navduševal
in zdravo sem postavil
oskrbel za državo,

γηράσκω δ' αἰεὶ πολλὰ διδασκόμενος,
čem reči, da v starosti sem spoznal,
kakó lahkó dobiti je dolg nos!

Sluga

(postavi velik vrč vode pred goste).

Kdor je prijatelj žabi
in hoče jo v želodcu zarediti — vrč zagrabi!
(Odide.)

Pittakos.

Prijatelj Thales, vrč me spomnil moje je besede,
ki vedno in povsod drži: μέτρον ἄριστον!
Drži se zlate srede!

Thales.

Ce bi ravnali se po tem ljudjé,
nikdar bi ne zašli v različne zmede!

Hílon

(istočasno, a bolj glasno ko Thales).

To se glasi ko moj Μηδέν ἄγαν! Posebno če vodé
kedó prijateljem prinese!...

Solon in Pittakos

(začuden).

Kaj táke s svojim vodnim naukom trese?

Bias

(ki zlije iz vrča vodo na grede in začne črtati nekaj na vrč).

Kdor ne veruje, zdaj verjemi
in Thaleta navdušeno objémi!

Myson

(ki je ves čas govoril tiho s tem in onim).

O, čuden učenjak je take baže!

Vsi.

Tu dolgo biti, Thales, nam ne kaže!

Thales

(pozabi učenjaško na vrč in vse želje in ne čuteč osti, se poslavlja).

Obisk vaš me je razvesélil,
posebno sem hvaležen vam za tehtne reke,
ki ste mi jih povedali;
mogoče sami niste se zavedali,
a jaz vam rečem, da živeli bodejo na veke!
(Odidejo.)

Bias

(kaže na vrč, ki ga je pravkar postavil na vidno mesto).

Glej, dragi Thales, tamle vodni vrč,
vanj sem v spomin ti včrtal stavek:
Γνώθι σεαυτόν! Ob njem z vodo imej opravke!
Jaz moram za tovariši — v želodcu čutim krč —
do vina, do prvine,
drugače krč ne mine!
(Odide za drugimi.)

ČETRТА SCENA.**Thales**

(hodi zamišljen po vrtu).

Ves svet je čudežna posoda
in v njem je voda, voda, voda!

Utrgam cvet (ga utrga), v cvetu voda,
ulomim vejo (jo ulomi), v veji voda,
list zmečkam (ga zmečka), v listu je voda,
sad pokusim (ga pokusi), v sadu voda,
vzamem zemljo (jo vzame), v zemlji voda.
Da, brez vode ni izhoda,
voda, voda, voda, voda!

(Hodi dalje.)

PETA SCENA.

Thales in sluga.

Thales

(obstoja pred vratmi).

Gnothi savton! — Da, voda, voda!

Sluga

(pride in ujame še zadnje besede).

A v kleti so drugačni modrijani,
vsi v mojo so modrost zaverovani,
ki sladko teče jim iz soda.
Naročili so mi: Daj, stopi po gospoda,
da tu se še poménimo
in povemó, kako vodó visoko cenimo!...

Thales

(vzdihne in odide).

Sluga

(hoteč vrč izprazniti, vidi, da je že prazen in na njem napis).

Haha, tako, da, mora se napraviti,
če hoče filozofa kdo ozdraviti!

(Iz ozadja smeh, sluga prisluhne in odhiti.)

EPILOG

(v osebi Periandra).

Prišel prepozno sem — le konec
sem videl, ki si mislite takó ga:
Ko zabil Thales je na vodni lonec
in ne meneč se, da se sluga roga,
odšel je v klet med zbrane
modrijane,

ki so sprejeli ga veselo.

Življenje modrih v kleti je začelo:
pozabili so »nič preveč!« in »zlato mero«,
zabil je Thales svojo vodno vero
in Solon zabil na postave in na hikoteke,
gnothi savton je razcvetel v ozračju čudne

biblioteke

in sluga se z menoj smejal je: Vino je življenje,
v njem je resnica in se začne vrtenje! —

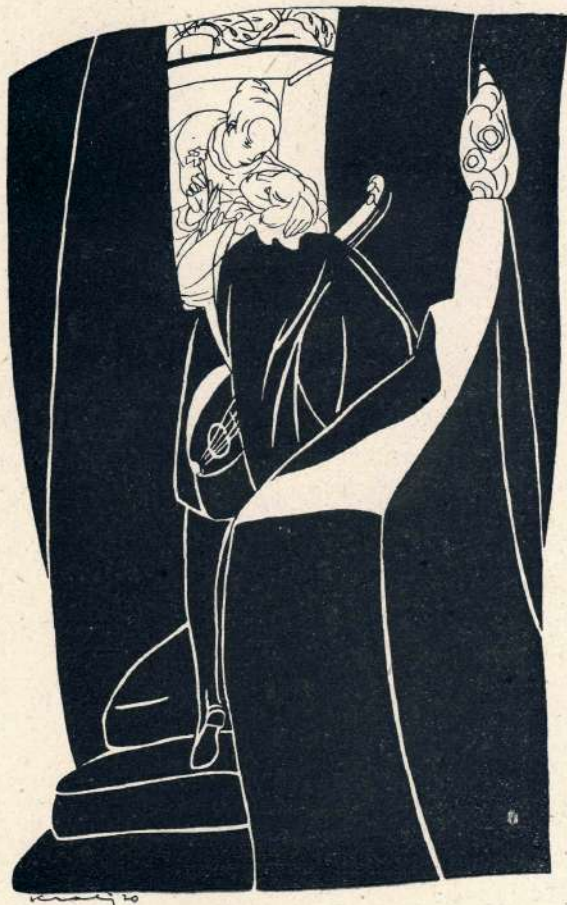
Sedaj pa ploskajte, gospoda,
sholarskim grlom naj ne bo plačilo voda!

(Poklon. — Zastor.)

Gospodo grajsko so s komedijo zadovoljili
in nje naklonjenost sholarji si ponovno pridobili:
pod lipo jih na mizi čakal spet teran je
in pili so ga, ko da gre za stavo,
dokler jim vzrastel ni čez glavo
in jih nevedoma zazibal v spanje — —

Joannes je, ne da bi ga opazili, kitaro vzel,
rapir opasal in se vkradel iz gradu in šel
po beli cesti proti beli pristavi —
srce ga gnalo je nemirno k Jelvici...

Noč si je razpletla svoje kite črne,
v temo njenih las smeji se luna,
biser v nje: tu tam z nebá se zvezda vrne —
ob pristavi beli poje mило struna:

Oči nebeškomodrih čar
je videl sholar
in je zaželel, da bi mu svetile,
življenje sladile.

Vtolaži mu srcé,
nemirno ne vé,
kje srečo sicer bi dobilo,
če jo iz tvojih oči ne bo pilo!

O čuj, o čuj moj klic,
ti cvet lepotic:
sholarju se, draga, prikaži
in mu hrepenenje vtolaži!...

Izhrepenele so pod prsti ubrano strune,
zamrl je zadnji hrepeneči glas —
odprlo se je okno, v zlatem svitu lune
prikazal se Joannesu je bled obraz...

»Jelvica! ...« zavzdihnil k njej sholar je hrepeneče,
»Joannes?« se začudila je Jelvica, prevzeta sreče.

»O Jelvica,« sholar hitel ji je razkriti
srce, »vse dni in vse noči,
odkar so v Vidmu ugledale presrečne te oči,
sem k tebi hrepel — srce ni moglo te zabiti!
Prišel sem in ko sem z morja nocoj
zaslišal glas sladkóotožni tvoj
in videl sem še drugi čoln, ki je za tvojim plul,
najraje kakor ranjena bi zver zarjul!
Povej, kaj, Jelvica, kaj je s teboj,
in vrni srcu mojemu pokoj! —«

Sholar utihnil je in hrepeneč pogled
uprl je v Jelvico in čakal njenih je besed.
Je Jelvica obrisala solzne oči
in sunkoma, ihté spregovorila:

»Joannes, res, vse dni, noči
je tudi moja misel ti naprot hodila
in klicala te in yabila,
ah, zlasti zadnji čas, odkar je kastelan
tolminskih grofov prišel in se oče je navdušil zanj.
Veš, vsakokrat,
ko pride na devinski grad,
pri nas se vstavlja in mudí!
Z očetom sta mendá že vse se domenila
in že si delata skrbi,
kakó in kdaj bi svatba se vršila ...

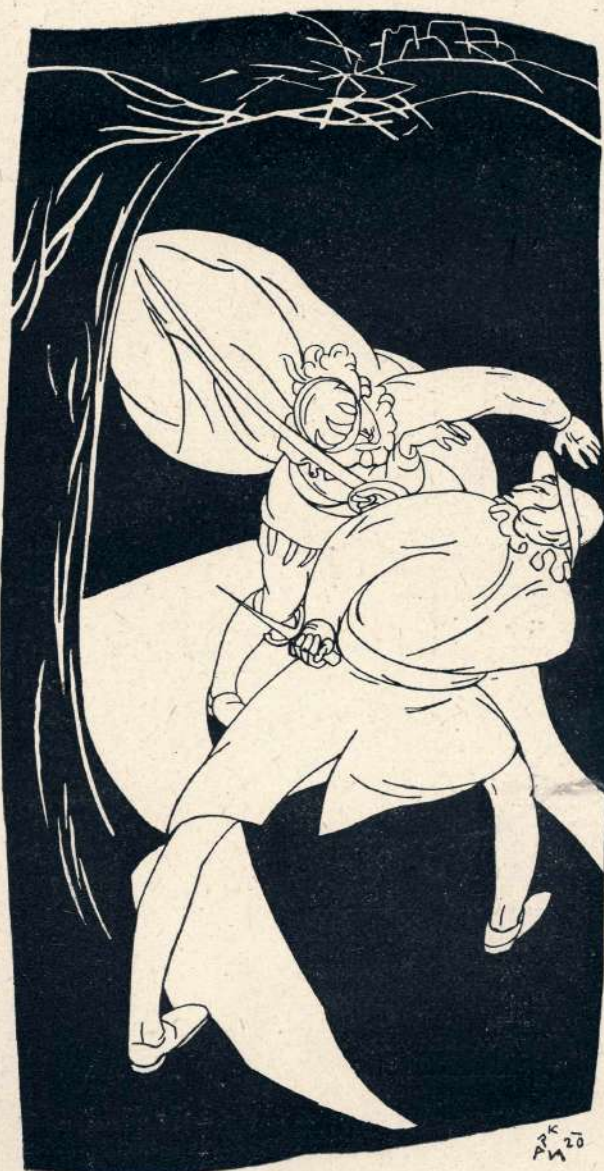
Nocoj je spet prišel na grad ko sel.
Doma me ni dobil in je za mano zaveslal
in se mi sladkal in mi gostolel
in mi nebesa je obljuboval;
a ko je videl, da je vse zamán,
groziti je začel gizdavi kastelan:
»O čakaj, čakaj, kmalu pride dan,
ko te ne bo več prosil kastelan —
Beneška z meči že rožljá,
razumeš, vojska kavalirstva ne pozná! ...
In še je vame siknil kakor gad,
ko se poslavljal in odpravljaj je na grad:
Ne bom beračil več, nocoj še do polnóci
premisli se in se odlóči! ...
Ah, glej, Joannes, do sedaj sém plakala
premišljajoč, pa tebe sem dočakala
in vem, kaj bom odgovorila,
ko se povrne iz gradu!«

Iz dalje je po cesti konj zapeketal,
Joannes je prisluhnul in je šepnil: »Zdaj bo tu!«
Še Jelvica rdeč nagelj odščipnila je
in dala ga sholarju in se poslovila je ...

Joannes je ob pristavi obstal
pod jablano širokovejnato
in čakal kastelana je težkó;

v njem je kípela mlada gorska kri
in željnemu ljubavne avanture
minute tekle so ko ure ...

Ko je prijahal Gibellino k pristavi
in ugledal je sholarja, so oči

mu divje zažarele. »A — takó?«
je siknil in razjahal konja je urnó
in z desno zgrabil za stilet:
»Nocoj si prvič in poslednjič trubaduril tod;
s stiletom tem-le ti pokažem pot
na uni svet! —«

In ko besen se kastelan v sholarja je zagnal,
 Joannes je potegnil svoj rapir
 in mahnil z njim po roki Gibellina,
 da mu stilet na tla je pal
 in iz zapestja tok krvi je zacurljal.
 In še Joannes kastelanu je dejal:
 »Zajaši konja in nocoj še iz Devina
 izgini z ranjeno rokó in da bo mir
 med nama in sholarji tvojega poraza v svet
 ne raznesó, odštej mi odkupnino: zlatov pet!«

In Gibellino, ki pravkar s stiletom bil je še junak,
 postal mehák je in sladák
 in odkupnino je Joannesu odštel
 in prosil ga, naj o dogodljaju molčí,
 zlasti naj Ceharju in Jelvici
 ne črhne ne besede. In ko mu sholar vesel
 obljubil je, se Gibellino v sedlo je pognal
 in konj spred pristave je v noč odpeketal — —

Prišel je drugi dan. Sholarji so brodarili
 po morju in za kratek čas ribarili
 in zraven peli, si nagajali in zbijali dovtype;
 ko so se utrudili, poslušali nasvet so patra
 Sommaripe
 in so pristali s čolni ob obali,
 kjer sedmoviri Timav izpod Krasa prišumi.

»Poglejte reko,« ogovoril pater je sholarje zbrane,
 »ki v Eneidi jo Vergil slavi!
 Magister artium ne našel bi ob njej dovolj besed,
 da z njo bi prisposobil sedem prostih ved.
 Kaj meni naj potem primernege ostane,
 da bi ob zgodovinski reki vam v spomin in zaslovó
 izpregovoril? — — Srcé mi narekuje to:
 Sedem izvirkov znači vam sedem darov,
 ki z njimi daje sveti Duh človeštvu blagoslov:
 Modrost in umnost, svet in moč in učenost,
 kedor jih je sprejel, jih rabi,

toda prevzeten nikdar ne pozabi,
 da družijo se le potem ti v dobro in krepost,
 če jim pobožnost kaže pota in strah božji! —

Takó, prijatelji, Timav v spomin si vtisnite,
 in ko se vrnete v sveta življenje
 in vrvenje,
 namé in na besede moje včasí mislite!«

In spet so vesla vdarila in lahki čolni,
 sholarjev preveselih polni,
 so proti gradu čez morjé brzeli,
 v njih so sholarji barkarolo peli:

Sinje je morje
 z zlatom pretkano,
 zvezda pred mano
 jasno blešči.
 Sveti mi, sveti le,
 zvezdica žarka,
 da moja barka
 v pristan dospel!

Daleč je, daleč
 modro obzorje —
 vzburkano morje
 meni grozi!
 Sveti mi, sveti le
 zvezdica žarka,
 da moja barka
 v pristan dospel!

Barka v pristanu,
 dekle jo vgléda,
 sladka beseda
 me vzveseli...
 Hvala prelepa ti,
 zvezdica mila,
 ki si svetila
 sredi noči! — —

DALJNA PESEM.

O, iz katere pomladi, iz katerih daljav
 si v mojo sobo pridehtela
 v večerne zarje čas sanjav?
 — — — — —

O, tam so vetri žalostni...
 O, tam ljudje so blede kakor da so bolni.
 Oči imajo čudno temne in velike,
 da komaj slutiš, kakšne daljne slike
 opajajo jim duše v trepetanje silno...

O, tam so jezera...
 In če si sam in jokaš ob samotni vodi
 in izpiraš si oči pekoče...
 naenkrat vztrepetaš —:
 mlad ribič sanja, sanja na piščal,
 mlad ribič te mehko tolaži —
 o, tam v večerni zarji,
 kjer gorijo temno rožni čolni...

O, tam ljudje so blede kakor da so bolni...

Anton Vodnik.

TRENTARSKI ŠTUDENT.

ZGODBA IZ
SHOLARSKIH ČASOV. J. LOVRENČIČ.

8. PRI CEHARJU.

Ko tretji je posvetil zor
in dramil je ob morju beli dvor,
oj beli dvor bogatega Ceharja,
se Jelvica, njegova hči,* je vzbujala.
Ko okno je odpirala,
je glasno petje slišala;
še dobro je pogledala,
na cesti družbo v gledala:

»Oj zagotovo to sholarji so,
ki iz gradu na Laško spet gredó!«

Ni se motila Jelvica:
sholarji so po cesti šli
in vsi veselega srcá
takó prepevali:

Po cesti gresta sholarja dva,
med sabo se zgovarjata:
»No kam greva, no kje bová
nocoj večerjala?«

Točajka je to slišala,
k večerji ju poklicala:
»Večerja je pripravljena,
na mizo je postavljena!«

Ko sta se navečerjala,
sta po računu prašala.
»Jaz nič ne bom računala,
za tri reči le prašala:
No kaj otrokom tistim bo,
ki stariše preklinjajo?«
»Oj deklica, hudó, hudó,
Bog varuj tebe prav takó.« —

»No kaj pa tistim otrokom bo,
ki brez krsta umrjejo?«
»Saj ne gori, saj ne trpi,
v nebesa le zastonj želi!«

»No kaj, no kaj pa točajkam bo,
ki vodo med vino mešajo?«
»Oj deklica, hudó, hudó,
Bog varuj tebe prav takó!«

»No kaj tedaj pa z mano bo,
ker jaz storila sem vse to?« —

Prišla sta dva satana,
zavlekla sta jo v dno peklá:
»Goriš, goriš, gorela boš,
nikdar zveličana ne boš!«

Pripeli so na beli dvor,
ko solnce zmagalo je zor:

»Aj dober dan, dobri ljudje,
ali sholarje sprejmete?
Za vsako kapljo, vsak grizljaj
stotero Bog vam plača naj!«

»Če vas je grad tri dni redil,«
oblastno Cehar je dejal,
»vas šest dni jaz bom preredit,
vas šest dni bom pojit
in za slovó še čoln vam dal,
da čez morje vas bo peljal!
Sedaj pa le pod jablano
za mizo tam-le kamnato:
prišla bo naša Jelvica,
mlada nevestica,
ki bo na vaše želje gledala
in deklam trem naročala,
kaj iz kletí naj prinesó,
da boljše ko na gradu bo!« —

Ni Cehar dobro dokončal,
iz hiše Jelvica je že prišla,
ko zarja lepa je bila,
sholarjem kruha prinesla.

Za njo je prva dekla šla,
na mizo vrče tri postavila.
Je Jelvica namignila,
že druga dekla je prišla,
na mizo vrče tri postavila.
Je Jelvica namignila,
še tretja dekla je prišla,
na mizo vrče tri postavila,
in še je rekla Jelvica:

»Kaj pravim vam, sholarji vi,
oj vsi mladi, oj vsi lepi,
zapijte pesem mi glasno,
kakó sprelepe rože umirajo,
kakó neveste jočejo,
ko samski stan zapuščajo.
O meni je takó hudó,
tako hudó, tako tesnó,
kot ni mi še nikdar biló! ...«

Tako je rekla Jelvica
in žalostno pogledala
je od strani Joannesa,
da ne izdala bi srca.

Sholarji so se domenili,
in prej ko vrčev so se dotaknili,
takó so Jelvici ugodili:

Po zraku ptičica leti,
lepó mi poje, žvrgolí:
»Oj rožica, oj deklica,
kaj ti je žalost v srce šla?«

»Kaj žalost v srce bi ne šla,
ko mlada sem nevestica:
se niso mene usmilili,
so ženina mi vsilili!«

Po zraku ptičica leti
in deklici v slovó žgoli:
»Oj deklica, oj rožica,
ne bodi preveč žalostna!« — —

Šla deklica je do morjá,
priplavala je ribica,
prinesla ji je prstan zlat,
povábila jo v modri grad! — —

Ko so sholarji zadnji vrsti ponovili,
prišli so za vrče, Ceharju napili:

»Bog živi vas na mnogo let,
Bog živi vaš sprelepi cvet,
sprelepo vašo Jelvico,
mladó nevestico!«

Ni Jelvica zdravice slišala,
v prostore svoje je odšla
tolažit žalostno srcé,
jokala je grenké solzé...

A Cehar odgovoril je bogati:
»Kaj pravim vam, sholarji vi,
oj vsi mladi, oj vsi lepi,
če pridete ob letu spet,
zapojete med svati!
Bogati kavalir, moj zet,
za vsako pesem zlat kován
vam dá na svoj poročni dan!«

»Vsi pridemo, vsi pridemo,
in take pesmi uberemo,
da še nikdar takó!«

Zapeli so sholarji, le Joannes bil je tih,
med petjem se iz prs mu zvil je težek vzdih. — —

9. PATER IN JOANNES.

Skozi visoka okna lilo solnce je pramene zlate
na sklade knjig in na listine,
ki hranile so učenost in vse spomine,
kar jih devinski grad je kdaj doživel.

»Ej, pater, s sholarjem vred boš prej osivel,
ko vse urgirata
in preštudirata!...«
so žarkov prameni se norčevali
in s prahom se igrali
v prostorih širnih knjižnice bogate.

Zastonj sta pater in Joannes se trudila,
slovenske knjige nista izsledila,
ki naj v eksempelj bi služila;
le v kroniki štivanjskih sta menihov
sledove dobila slovenskih stihov.
Skrben kronist, opisujoč štivanjsko božjo pot,
ki jo obiskoval je revež in gospod
in se vpisati dal je v Markov evangelij,
poroča, kaj slovenski romarji so peli

za Božič in Velikonoč in Binkošti,
ko cerkev sv. Ivana so obiskali.

Sholar prepisal je: Eno je dete rojeno,
in Kristus je od smerti ustal
in je prepisal pesem binkoštno
in jo vesel je patru dal,
ko mu po vrsti vse je pretolmačil
in mu izgovor črk označil.
Je pater pesmi bil vesel
in se ob njih tako razvnel:
»Jaz pravim: jezik vsak je posvečen,
ne sme podcenjevati in zaničevati se noben!
Pomislimo: sam večni Bog
v Trojici sveti in z Marijo
svetniki in svetnice — vse jezike govorijo,
gotovo bolje ko največji zemski filolog!
In če nebeščani poslušajo molitve vsakega jezika,
pa naj na zemlji bila bi razlika? —
Glej, to misel spravim v uvod vokabularja,
zasluži, da enkrat jo v knjigi kdo povdarja
in jezik vaš z njo zagovarja!«

Joannes je pritrdil patru — na skrivaj
pa sta mu ustni le se zaokrožili v smehljaj.

In še stó s patrom modrovála,
zakone našega jezika sta iskála,
in ko sta glavne točke ugotovila,
sta šla in se pri čaši oddahníla.
Tako je šel za dnevom dan
dopolodne v knjižnici, med ljudstvom popoldné,
kjer sta pogovore poslušala
in jih zapisati poskušala...

Joannesa večkrat prijel za roko je dolgčas
in peljal ga na beli dvor,
kjer že potihnil je sholarski glas
in je le jablana šumela in obmorski bor,
in vsakokrat ga Jelvica vsprejela
je žalostno vesela...

Ko Ceharju obiskov bilo je preveč
in ni mu v glavo šlo, da bi sholar
samo na ljubo patru družbo pustil:
besedo resno lepega dne je izustil:

»Joannes, veš, vse prav, a vsaka reč
gre do gotove meře.
Zato, prijatelj, brez zamere,
najbolje bilo bi — da greš.
In še ga je po rami potrepljal
in tiho mu je razumeti dal,
da ni prijatelj zank in mrež...

Joannes lekcijo poslušal je molcé,
drhté, ko da obsodbo sluša,
in upirala se mu je duša
in upiralo se je srcé,
ko v mislih zrl je Padovana,
tolminskih grofov kastelana,
in Jelvico ob njem.

In rekel je: »Dobro, jaz grem,
a se zaklinjam vam kakor sem živ,
da Gibellino Jelvice ne bo dobil!«

In šel Joannes je in je še isti dan
od patra v gradu vzel slovo:

»Že čas bi bil, da v Padovo potujem
in svoje šole nadaljujem,
po njih mi je že dolgčas in teškó!
V slovó in navodilo, preden grem,
še svojo misel, pater, vam povem:
zaklad jezika vsakega je v ljudstvu zakopán,
med njim kopajte, to se pravi, ne bodite gluhi in slepi
in vaš vokabular bo lep!«

Bi pater še obdržal rad sholarja,
da bi pomagal mu pri konečni redakciji vokabularja,
toda Joannesu ni bilo nič več mar
za patra in njegovo delo, in ko je spravil honorar,
slovó je gradu dal
in pod večer, ko v vsakem grmu slavec je žgolet
in skozi lovor in ciprese vitke je zefir šumel
in morski val
se lahko je odbijal od obrežnih skal,
po cesti je sholar Joannes šel:
kitara mu ob rami je visela,
a v srcu hrepeneča misel je cvetela ...

Ob morju ribiča je dôbil: »Ribič moj,
kaj bi prepeljal mene ti nocoj
čez morje na beneško stran,
v plačilo bo ti zlat kován!
Pri Ceharju še prej zapojem pesem za slovó,
potem pa pojdeva čez morje široko! —«

Je ribič čakal s čolnom ob obali,
spred pristave so se začuli glasi žali:
sholar kitaro je ubral
in je slovo jemal:

»V daljo neznano
sholar se odpravlja
in te pozdravlja,
Jelvica!

Vsepovsod z mano
misel bo nate
in na dni zlate,
Jelvica!

Zdrava ostani
in mi ohrani
cvet moje sreče —
srce ljubeče,
Jelvica! — — —«

Ko izzvenela je proseče v mrak večerni pesem,
sholar se vrnil je miren in resen;
krepkó se uprl je ribič v vesli
in čoln ko misel tiho sta čez morje nesli.

10. V PADOVI.

Stoji, stoji tam Padova,
oj mesto starodavno,
v njem dviga se poslopje,
oj učilišče slavno:
iz krajev vseh, iz vseh dežel
sholarji v njem se zbirajo,
visoko učenost studirajo.
Sivi možjé, modri možjé
učeno za katedri govore
in mladi auditorium
bistri si in si širi um
in litteris, in philosophia
et in iurisprudentia ...

Joannes se vživel v učeno je ozračje,
a vse se mu je zdelo le ko gnezdo sračje
in je zato s tovariši iz burze Phoebi
vse češče hodil po tabernah in v špelunkah sedel,
in prvo leto je prešló, kdaj, sam ni vedel.

Ko drugo leto v času zimskih kvater
spet zbrala je sholarjev alma mater,
pojávila se repatica je na nebi
in, preden raztolmačili so astronomi njen prihod,
Republika je z vojsko šla na vzhod,
da nad nevgnanimi Uskoki se maščuje
in si Obsočje pribojuje.

Je mnog sholar tedaj se prelevil
in dobro plačan pred Gradiško se boril
in v Brdih, pred Gorico, v Kobaridu, pred Tolminom
in na galejah pred Devinom.

Še več jih je za vojsko šlo
in s strunami in s pesmijo
so plačnikom v taborih
prijeten delali oddih,
in ko novic so vojnih si nabrali,
skoz vas in mesto so do Padove pritrgovali.
In po tabernah v Padovi
je teklo vino tiste dni
kot bi vsekdar
želel si žejen ga sholar! —

Joannes kot le redko dosihmal
je almo mater tih obiskoval
in sam posedal po klopih
in ni za šalo mu biló in smeh.
Je rodna zemlja ga skrbela,
ki je od Kobarida vse do morja krvavela,
in še spominjal se je bele pristave
in lepe Ceharjeve Jelvice,
in se spominjal Gibellina Padovana,
tolminskih grofov kastelana,
ki mu pšenica v klasje gre ...

Tako je mnogo ur v kolegijih presedel,
a bolj ko za kateder je sam vase gledal
in ob latinski suhoparnosti zorelo
je v srcu mu in pelo:

Baccalaureati in magistri,
res, učeni ste možje in bistri,
res, v glavó ste učenost mi vlili
in ste želje deloma zadovoljili,
ali —

sreče srcu niste dali!
Kaj je sreča? Pergamentov črke
odgovora mi ne dajo, gledajo me mrke.
Pa si sam odgovor skujem
in rešitev izmodrujem:
vržem
se v življenje in odgovor vtržem...

Da v življenje! — — Ah, pa mati
rada sina slišala bi mašo brati:
zaobljubila me je. Ali naj njo poslušam
in rdeči klic krvi zatreti skušam?
Žrtev
prevelika je — živ biti mrtev!

Pojdi misel, pojdi v gore,
materi povej: Tvoj sin ne more
srcu dati svojemu povelja,
da bi ga umirila tvoja želja —
poti
druge se mu živo smejejo naproti.

Videl sem jo — rožo Jelo
videl sem jo — srce je vzdrhtelo...
Moram, moram jo doseči,
da v oči pogledam sreči!
Kje si
Amor? Misli moje k njej odnesi! — —

Zapústil hladne, resne je dvorane,
zapústil je učene, sive modrijane,
in ko prestopil zadnjič je portal,
na rampi je obstal in prebledel:
pred njim je Gibellino stal,
ko da se je iz zemlje vzela.

»Že dolgo iščem te, da bi ti obudil spomin,
haha, sholar, na morje in Devin
in lepo golobico Jelvico,
ki zmotil s pesmijo si jo svojó!...«

»Nič drugega?« Joannes prašal je razvnet.

»Še, še, jaz pravočasno vaš sem pustil svet,
hehe, in veš, naša armada
uspešno z vašo se spopada
in kar posebno te zanimalo bo: naš je že Devin
in mnogo boljših je družin
poveljnik naš dal v Padovo privedi —
ne čudi se, če lepega dne boš na cesti
gotovo srečal golobico Jelvico
s pristrizeno perutnico!...«

Joannes psovko mu razburjen je zagnal v obraz
in šel, a Gibellino se je zasmel na glas
in še zakričal je za njim: »Kaj ne, da fino
se maščuje Gibellino!« — — —

Prišel Joannes je v taberno, kjer sholarji zbrani
ob Bacchu živo in glasno so disputirali
in v elementu svojem razigrani
veseli so peli
in strune ubirali.

»Salvere vos, confratres, jubeo!
Ex filistrissimis nunc locis venio
et magnam sitim habeo —
concessu vestro utor poculo!«

»Salve, salve!« je iz grl sholarskih zadonelo.
Joannes je med družbo sedel in veselo
prijel za vrč in ga na usta nagnil —
in sladki rdeči vir je vsahnil!
Pazljivi dominus tabernae drugega je vtočil
in ga sholarjem smehljajoč izročil:
in zopet potoval je vrč iz rok v roké,
razvnel misli in srcé.
In še in še so pili, in ko vinjenost
v Modric čistilcih je vzbudila ginjenost,
Joannes vstal je in — kot je znal le on —
začel je govoriti ta sermón:

»Amici! — Obstipuistis omnes in čakate
vergílsko attenti ora tenentes,
da vam Joannes deklamirati začne
Satyras, quas inscripsi »Macaronica«, ardentes,
toda, carissimi commilitones,
omnes, veterani et tirones,
o drugem vam nocoj govóril bom! —
Prijetelji, vse moje misli izzvenijo v dvom
in vsa vprašanja,
ki jih človeški duh nemiren sanja
in rad bi nanja odgovora,
težijo dan in noč me kakor mōra.
In bolj ko v knjige se zatapljam, večja je bridkóst
temé in vse obupnejši je dvom, moj gost!...
Carissimi, nocoj sem zadnjič v vaši sredi!
Verujte moji misli in besedi:
Minervine modrosti
mi je premalo in že dosti,
zato v življenje grem poiskati srečo si srcá
in mir duhá...
Ju li dobim? Če prej ne, z onim dnem,
ko smrti roki razproستم v objem! —
Aj dragi, oni dan zaman oči vas bodejo iskale,
zato, prijatelji, nocoj
se poslovimo med seboj!...«

»Salve aeternum nobis aeternumque vale!«
Sholarji so zaklicali mu v zboru
in eden njih, ko vtihnili so, je govoril:

Ti greš. Težkó
nam je slovó!
Vsem bil si ljub, vsem bil si drag,
kdo ve, kdaj spet
sholarja bo poslal vaš svet,
ki bil bi ti enak? —

»Nikdar, nikdar!
En sam je bil, je in ostane: trentarski sholar!«

Čul si besede. Hip
jih je izzval in vklesal naša čustva v kip.
Pozdravljen! Tvoj spomin ostal
med nami drag bo in svetál! —

A zdaj, prijatelji, prijatelju na pot neznano
zapojmo zadnjič pesem še ubrano! — «

Sholarji vstali so in v popolnočni čas
je zadonel vesele poslovilne pesmi glas:

Sholar vagant sém brez skrbi — oj brez skrbi,
vse poti me tičejo
in mé nase kličejo
in jaz vesel sem mladih dni — oj mladih dni!

V prihodnost nisem nič sejal — oj nič sejal:
dosti drugi sejejo,
ki to bolje umejejo —
kak klas bo zame že ostal — oj že ostal!

Tako vagant grem križem svet — oj križem svet
srca razigranega
in duha nevgnanega
in kaj mi mar, oh, kaj mi mar ves svet, ves svet! —

11. MATI.

V vedrih višinah orel se ziblje,
bistro okó
gleda na gnezdo v strmi pečini
nad Trento v planini —
in že iznenada
pada, pada,
da obsedi pri mladičih skrbnó.

Više gre misel, dalje gre misel,
ki jo srcé
materino za sinom pošilja,
ko je odšel iz okrilja
ljubečega doma
in roma, roma
pot brez ljubeče, vodeče roké.

— Težka so leta, težki so dnevi,
dragi otrók;
kadar gre misel moja do tebe,
kakor je vroča, v srce me zebe,
in mati moli, moli...
O ne zabi nikoli
njenih k nebu sklenjenih rok! —

V vedrih višinah orel se ziblje
dan na dan,
v soških planinah sholarjeva mati
ne neha pred Milostipolno klečati,
da sin bi v daljavi
po poti šel pravi
in ne pozabil, da je Bogú darovan. — —

Že tretje leto teklo je,
odkar boter Gregor iz Vidma je
prinesel zadnje poročilo,
od sina pozdravilo.

Je dan za dnevom čakala
Pustinarica žalostna,
kdaj pride mašnik-sin domov
in dá ji sveti blagoslov.

»Težko dočakala ga boš!«
večkrat ji je govoril mož;
mu razposájenost študentovska
ni iz spomina šla,

ki videl ob čedajskem mostu
v gostilnici jo je pri Grozdu
in mu je bilo žal,
da v svet Ivančka je peljál.

»Bi botra ne poslušala,
imela sina bi doma
in nama bi na stare dni
ne bilo sile, ne skrbi!

Zdaj boter bo pomagal ti,
ki za zakladi se lovi,
in oni čudni Benečan,
ki opeharil ga je oni dan!« —

Očitanja, ki jih je mož
ponavljal, so kot oster nož
Pustinarici šla v srcé,
skrivaj točila je solze.

Lila solzé in upala,
da sina bo dočakala;
in vzveselila se je, ko nekoč
prišel je že pod trdo noč

k njim oni mož, ki ji z roké
v mladosti je prihodnost bral
in se spolnilo ji je vse
kot je takrat vedeževal.

»Kaj prosim vas, oj mati vi,
bi mene vi prenočili
nocoj to noč, jutrajšnji dan
naprej bom šel na kranjsko stran!«

»Le notri, notri, dobri mož,
lahkó pri nas prenočil boš!
Ti dosti veš, po svetu greš
pa nam še kaj poveš!«

»Kaj pravim vam, oj mati vi,
vam dosti vem povedati
in eno novo pesem znam
in jo zapojem vam!«

In sedli za ognjišče so
in mož z zgovornostjo svojó
je praviti začel,
kar je o vojski vjel:

»So hudi, hudi časi zdaj,
da bi prestali jih, Bog daj!
O, ni povedat', ni izreč',
kako je vojska huda reč!

Je našim dosti slabo šlo
so Benečani Kobarid
zavzeli in pred njih vojskó
se tresel je tolminski zid.

Pa je čez noč prišla pomoč:
sto arkebuzirjev
in petsto močnih jezdecev
in zaplesali so ob Soč'.

Plesali so takó hudó,
da je do Kobarida šlo
in s Kobarida skozi kot
prav do Čedadada not!

Se je v Šenčurju Benečan
postavil našim trdo v bran,
pa naši naskočili so,
in vse požgali, pomorili so.

Pa je prišla pregrozna vest,
da umirajo ljudje po cest'
na kugi in na koleri,
opahnnjeni in črni vsi.

Jih tisoče in tisoče
do danes že pomrlo je.
Vsi vzdihajo: »o Bog,
pomagaj nam in sveti Rok!« —

In ko je mož končal z vojskó
in so še povečerjali
in pomolili, je obljubljeno
pesem začel prepevati:

»Sveti Anton ni imel ko leta tri,
je vse molitve znal lepó,
še sedem let dovršil ni,
je v šolo šel jezuitarsko
in se je šole pridno učil,
vsem šolarjem v lep zgled je bil.

So šolarji bili jezni nanj,
ker se učil je tolikanj,
in so dražili ga vsak dan:
»Kaj se ti tolikanj šole učiš,
saj si, Anton, v pekel prodan!«
Anton se močno vžalostí,
takó jim pravi, govori:
»O čajte, čajte šolarji,
grem prašat matere mojé,
ona resnico mi pové!« —

Prišel Anton je k materi
in mati tako govori:
»Saj si, Anton, v pekel prodan,
preden si se na svet rodil —
tvoj oče lakomni je tega kriv!«
Sveti Anton je žalosten postal,

tako je materi dejal:
»Mati, pecite belo mi brašnó,
ravnajte mi palico romarsko!«

Sveti Anton se vzdigne ino gre
pred vrata samega peklá,
nanje potrka, kar se da
in že hudoba prileti
in zagolči in zakriči:
»Anton, kaj iščeš tu pri nas?«
Sveti Anton odgovori:
»Jaz moram služiti pri vas!«
Hudoba je pomljaskala,
Antonu se polaskala:
»Čaj no, čaj no, Anton ti,
naj prej grem prašat višjega
nas vseh — Luciferja!« —

Anton seže pod pazduho,
izvleče stekleničico
s požegnano vodó
in ž njo po peklú poškropí
in vse hudobe oslepí.
In še po peklú poškropí
in loči mi dušičice
ko en pastir ovčičice:
»Pojte, dušice, za menó,
le tri naj obdrži pekló —
ono, ki z vinom se nečistosti opijala,
ono, ki je v življenju ubijala,
in ono, ki nad Bogom je obupala.
Te ne bodo videle Boga,
ko sodni dan srditega!« —

Anton se vzdigne ino gre
z dušicami pred sveti raj,
tam mi na vrata potrka:
»Oj Peter, odpri notrika!«
Pa Peter pravi, govori:
»Čaj no, čaj no, Anton ti,
naj prej grem prašat Jezusa!«
Jezus odgovori takó:
»Duše pusti, Peter, v nebó,
Anton pa naj se vrne spet
tja doli na pregrešni svet!...«

Sveti Anton se vzdigne ino gre
do velike, do zelene vodé,
oj tja na globokó morjé.
Tam je takó lepó pridigoval,
da je morski val obstal,
da so se ribice ob kraju shajale,
da so ptičice v zraku postajale...

Sveti Anton iz Padove,
varuj nas greha smrtnega,
varuj nas greha smrtnega
in ognja večnega! — «

In mati vzdihn timer je še:
»Sveti Anton iz Padove,
varuj še sina mojega,
varuj še sina mojega
Ti in Devica Marija!« —

12. POGODBA.

Večerni mrak se skozi okno gnete
v ponižnost štirih sten, med njimi se gosti
in pije umirajoči dnevni luči kri
in mrtvotih svoje sanje plete.

Sholar Joannes, ki iskal po Padovi
in po deželi Jelvico je in je dobil ni,
na postelji leži oblečen vznak:
obraz njegov je kost in koža, ustne osinele,
oči globokovdrte, kot bi steklenéle —
še v dnevu vidijo megló in mrak.
Bolezen črna ga je zalotila
in ga na postelj priklenila,
in ž njo je pri zaprtih vratih glad
prišel k sholarju vasovat — —

Izpíle sence so že davno luč. V temò
je dvanajst vdarcev bronastih prišlo;
ko čakajoč drug drugega so tajnostno brneli,
sholarju, ki je vstal obupan, zadnje misli so razvneli:

O Bog, o Bog!
In še ni konec časa,
spet svoj krog
začne od kraja!
Če se že čas pomlaja,
daj, da mu jaz odmrem,
daj, da oči zaprem
in v večnost grem...

Ni bridke misli dogovoril še do konca
in soba je vžarela, ko da solnca
krvavega se v njo je luč razlila.
Sholar vzdrtel je in neznana sila
mu je povrnila moči,
in ko so v rdečo luč strmele mu oči,
začul je glas kot še nikjer nikdar:

»ON noče tvoje smrti, o sholar,
ON hoče, da trpiš
in se trpeč življenja veseliš! —
Si zadovoljen ž NJIM sholar?«

In v rdečo luč rdeč smeh je prasn timer
in v njej je čez trenutek ugasnil...

Sholarju blede je zbledel obraz,
vse ude mu prevzel je oster mrak
in glas mu je drhtel, ko izza zob
vprašanje všlo je: »Kdo si?« v sobo tiho kakor grob.

»Kdo sem? Ki NE mu geslo je vseh gesel,
ki NE mu veslo je vseh vesel
in nosi varno ga povsod
čez morje — zvano žalostni človeški rod!«

»In kaj bi rad, zanikujoči duh?«
vprašanje drugo šlo je do nevidnih uh.

»Obiskal sem te, čul sem tvoj obupan glas,
ki klical je pomoč in spas.

ON ni te slišal! — Hočeš, te jaz trpljenja rešim?
Telesni ti in misli glad utešim
za zdaj in za vselej,
Samó pogoditi se morava poprej!
Svoj živi dan se ne skesaš,
če se zapišeš mi in — dušo mi prodaš!«

Sholarju v sèncih je začelo bítí,
ko da narastli so možgani zvíti
in nimajo v črepinji več prostora,
in zadnjega pomisleka zavora
se obžgala je ob veliki, blazni želji:

»Zapišem se ti in prodam. Vtolaži glad
in zdravje daj telesu, ki bolezen ga mrtviči
in da verjamem, pri tej priči
pokaži Jelvico mojò
in razodeni, kaj je ž njo!«

»Želel si; vse se ti zgodi!
Pogodbo še potrdi tvoja kri!«

Iz luči v roko je sholarju bel priplul papir
in na papirju ležal je rapir.
Sholar je vzel rapir in roko rasil,
krvi tri kaplje pod pogodbo kanil.

Tedaj
ko trenil bi postala vzhodna stena je prosojna,
in ko da ni razdalje, tik ob njej pokojna
je v noči stala bela pristava in lučice sijaj
iz okna Jelvičine sobice je lil ...

Joannes se je vzveselil
in presenečen prašal: »Kaj je ž njo?«

»Poglej!« mu glas veselo je odgovoril.
Pogledal je in videl tiho sobico
in Jelvico prepadeno, bolno.

»Je vojna vihra potihnila,
se Jelvica je že iz Padove vrnila,
prodana od očeta Gibellinu —
jo v tednih treh poročil bo v Devinu!«

To rekel Glas je in zginita je sobica in pokrajina
in sredi sobe se je izobličil nič:
v žarečerdeč škrlat odet
je pred sholarjem stal hudič:
»Spoznajva se iz obraza v obraz,
da ti ne pojdem iz spomina!
Glej, to sem jaz,
ki bom ti služil viden in neviden v dobi tvojih let!«

Z desnico segel je sholarju v desno,
čez prste mu je palec vžgal,
a v dlan mu znamenje je štirih prstov dal
in še je rekel votlo-resno:

»Pri znaku tem se vselej me spominjaj,
in ko želiš, ž njim v službo me zaklinjaj!«

To rekel je in kot se je iz niča vzel,
spet v nič hudič je pred Joannesom splahnel — —

13. PROTI DOMU.

Po ravnem polju cesta gre,
po ravnem polju med goré;
po beli cesti gre sholar,
nad njim se jasno jutro pnè
in pije solnčni žar.

Ob njivici pripotnici
beneški kmet stoji,
viniko obrezuje,
jo h kolom privezuje
in misli na jesenske dni
in svetega Martina,
ki pride krstit vina.

»Dobro srečo, dobro srečo!«
»Bog daj, Bog daj vsak dan večjo!«
Kmetič šegavo odgovori
in še Joannesu kriči:

»Holá, holá, sholar učen,
če črno šolo si končal,
bi za gotovo razodeti znal,
kakó bo na jesén!«

»Jesen, jesen ... je velik čas
in daleč je še proč od nas,
a pride, ko čez Pasji plot
spet plezal bo kričavi rod,
da orle bi lovil ...«

»Holá, holá, sholarček moj,
le kar lepo naprej potuj,
kaj bi iz nas se norce bril,
ko drugi jih s tebó,
ki so zmešali ti glavó!«

Tako dejal je kmetič in se nasmejal,
Joannes pa je dalje potoval
po beli cesti čez beneško našo plan
in vrgel kletev v mladi dan:
»O čas, prokleti čas krvavih zvezd,
ki narodu daš mojemu nov palimpsest!«

In šel in šel je. Pred Čedadom je na cesti
še srečal viteškega jezdecá,
oblečenega v romarja.
Voščila sta si dober dan in romar sam,
ne da bi prašal ga Joannes: Kam?,
spokorno mu je razodel:
»Požig in kri imam na vesti
in romam v Rim! ...

Joannes srečno pot mu je želel
in še vznemirjen gledal je za njim — — —

V zenitu je bleščalo solnce, ko sholar
prišel je po nadižki cesti v Krejsko vas:
bled kakor marmor mu je bil obraz,
oči izraz
teman in presunljiv v njem čar.
Živ čudež bil je, bil prikazen,
in ljudstvu je strmečemu prorokoval prijazen:

»Kaj vse vas čaka? Večne čase reveži ostanete,
če se ne ganete!
Na križem Matajur mi presecite,
iz njega bo privrelo jezero,
nosilo vam zlato!
Ko Vrh z jeklom pokrijete,
vsak dan lahko se v mleku vmijete;
a Krna, Krna ne kopajte!
Če kdaj bo razkopán,
vam bodi znamenje in znajte,
da nadenj bliža se pregrozen dan:
Ognjenomodre kače bodo sikale
in v naglo smrt vse pikale! —

Poslušajte še to me, starčki sivolasi,
in ti, mladina, plod še nerojenih dni:
ko pridejo v deželo taki časi,
in se železna kača z rdečimi očmi
bo zvito vila čez ravni —
jaz davno že ne bom več živ
in rad bi, da še jermen moj bi že segnil —
takrat očistite srcé
in čakajte:

Vojak se kmetu bo pridružil,
in kmet, ki je stoletja dolgo le tlačnil,
na svoji zemlji drugim služil,
bo vničil vse in s svojo krvjo svojo last nahranil...
In takrat, takrat se bo čas približal,
kedor ostane, se pred njim bo križal!
Od morja do Predela bi zastoj iskal,
da bi za mernik zlatov kdo pšenice mernik ti prodal,
in če na isti poti kravo bi dobil,
bi se takó razveselil,
da zvonec zlat
obesil bi ji koj na vrat!
Devet žen bo moža iskalo,
od daleč hrepenenje njih ga vglada,
a ko približajo se mu, obstane jim beseda:
zijalo jim naproti bo trhnjivo tnalo.
In ko se v tistih dneh na cesti bosta srečala moža,
spogledata se in zahvalita Bogá,
da sta po tolikem trpljenju
ostala še v življenju,
ker kar ljudi tedaj ostane od Predela do morjá,
pod senco se orehovo zberó
in joj, sprejoi med sabo porekó!...«

Poslušali ljudje so in se križali
in še bi radi zvedeli,
kdaj konec bo zemljé
in pride sodni dan.
»Ko se pisalo bo dvakrat tisoč in še in še...«
sholar odgovor jim je dal temán.

Večer se je nagibal... Zapustil sholar je vas,
a v vasi je ostal prorokujoči glas;
drhté so srca ga sprejela, vase skrila,
ga strahoma gojila
in dan za dnem so čakala, kdaj dozoriprorokbav klas
pregroznih dejstev, ki jih žel bo čas.

Tih podvečer na zlate solnčne strune
prepeva Krnu svoj pozdrav v slovó,
a tam nad njim prihaja mrak že s srpom lune,
da bi oblakov žito žel mu nad glavó.

Sholar Joannes gre zamišljen svojo pot. Pa kaj,
mu je oko, željno lepot, v sijaj
večera takó zastrmelo,
da je obstal in mu srce nemirno je vzdrtelo? —

Ni ga prevzela solnca luč rumena,
ki se poslavlja od sleména do sleména;
Joannes gleda in strmi, strmi v zamišljeni obraz,
ki v Krn ga vseh umetnikov umetnik čas
stoletja, tisočletja z dletom strel je izklesál.
Visoko čelo: misli v njem, da planejo med svet, ga
prerodijo,

oči so temne: večnost govorijo,
in ustne — neme so, a človek bi ob slutnji njih besed
na zemljo pal in v mozgu čutil led:
Prorok iz tisočletij je za tisočletja vstal! — —
Tih podvečer na zlate svoje strune
dopel je Krnu svoj pozdrav v slovó,
a tam nad njim je vstala noč, da s srpom lune
gre žet oblakov žito čez nebó.

Sholar gre svojo pot, samotno pot... Nadiža
oddaleč že za njim šumi,
ne zmeni misel se za šum, Obrazu v Krn se bliža,
da ž njim se svobodno razgovori.

Stal je pred njim in ni ga vprašal, kdo je.
Zamišljeno oko mu je strmelo
sam Bog ve, kam; a ko vprašanje smelo
mu je zaupal, vpri ga vanj temno je:

»Okó do dna bi rad izprašal moje
in misli, ki so se zagrizle v čelo,
in ž njimi mojih usten onemelo
besedo, ki nemirna v prsih gloje?

Pozdravljen, če si mož, ki govori
odkrito in resnico golo ljubi
in k njej se vijejo mu vse poti!

Drugače — preko čela sta dve gubi
se včrtali — okó v okó mi vpri
in beri: kakor si prišel se zgubi! —«

»Vsemoč sem videl božjo, ko beseda
zaukazala je njena nič: Bodi!
In bili smo: goré so svoje grodi
razgalile, da čas se v nje zajeda.
Pozneje z morjem bila sva soseda
in govorila o človeškem rodi,
kakó zaslepljen v trdi temi blodi,
ko v liku stvarstva božje Bitje gleda.
V obrazu tvojem, vidim, so poteze,
ki hočejo, da misel bi povedal;
začni, ne motiš, jaz ne zabim zveze!«

»Ta čas bo spet. Prihodnjim dnem presedal
bo Bog in rod njih pojde stare steze:
v veselstvu svojega boğa bo gledal!«

»Tako? Mu bodo zgodbe davne znane?«
»Herodot, Livij, Tacit, Plutarh, Strabo
davnino včrtali so in ne slabo,
prevrtal jim bo mozeg in možgane...«

»In prišel bo do novodobne hrane,
da Bog stvaritelj nič več ni za rabo,
in zadovoljen bo tedaj sam s sabo,
da rešil umno je problem nirvane?«

»Tako je!« — »Vidiš, jaz sem zrl rodove
prastarih Keltov, Grke sem poznal
in slavnih širnih rimskih tal sinove,
in znaj: ker Vere svit jim ni sijal,
moči izkrvavele so njihove —
kdor upa samo v svojo moč, bo pal!...

Prešli so narodi, ki so ob mojem vznóžju
prebivali, in prišli ste Slovenci,
ko drugi tavajoči v smrtni senci
po svojih lepih pokrajin okrožju —
in proti Blagovestju po orožju
ste zgrabili — a sreča: zmaže venci
so v Vero razcveteli in mučenci

junaški proti vzhodnemu brezbožju
postali ste za njo. In vaša dela,
zapisana v povestnici zahoda:
„Predstraža vere...“ bodo v vek živela
in bodo sveto jamstvo, da usoda
vas ljudstev-prednikov ne bo zadela,
ker ste s krvjó že spričali Gospoda!»

»Vse dobro, toda kot sem rekel: Vero,
ki uči pravičnost, bodo pozabili
in vsepovsod navdušeno učili,
naj človek vsak in ljudstvo naj vsaktero
določeno le v Moči vidi mero
obstanka... Nauk ta bodo izrabili
takó, da malim narodom se vsíli
jeklenotrd dilemma na izbero:

„Vklonite nam se, če želite biti,
se nam ne vклонite, železna moč
vam naša brezobzirno da čutiti

samozavestne volje žgoč obroč,
iz katerega ne bo vam moči prit!...
Ah, ne življenje, rod naš čaka noč! —«

»Noč, temna noč — a v jutro se prelije
in v velik dan veselega življenja,
po dolgem času težkega trpljenja
svobode svetle solnce vam posije!«

»Toliko, da oblak ga lahko skrije
in bo zaman klic hrepenenja,
ki bo — prevaran — čakal odrešenja,
iz samodržne, tuje tiranije...«

»A narod, narod vaš pa le ostane!
V zavesti, da stoletja kljuboval
je in prebólel vse velike rane,
ki bile so krvavo dosihmal
krivično mu tolikokrat zadane,
mogočno rasel bo sred rodni tal!«

OSAMLJENA DEVA.

Ko bi ti prišel, vse rože bi dobil, — do zadnje vse.
Povila v kito bi ti jih lepo, z rdečim trakom bi
ti jih ovila.

Pa zdaj — čemu sem se trudila?
Čemu zalivala sem jih skrbno,
da bo se sleherni mi posušila?

Ti si odšel! — brez mojega poljuba,
brez cvetja sam tja v tuji svet.
Ni bilo mar ti priti po slovo,
še enkrat seči ljubici v rokó.
Ti si odšel — a kdaj se vrneš spet,
da ti natrgam cvetja z vrta mojega?

Vida Taufer.

POPOTNA PESEM.

Od tope vročine do bolečine sem truden.
Da bil bi maj! O večeri, v zarji gaj...
Na oknih deklice, někdo jim igra piščal...
Na oknih deklice, někdo z violino
jih tiho vodi v mesečino...
O veter, veter, mehki, tožni val!

V vročini govorica je kričanje.
Ah, hreščanje voz,
kakó mi trgaš moje tihe sanje!
Da bi bila zima! Spet bi naše sobe bile bele, tihe...
še besede bile bi vse tišje...
Stopinje v snegu mehke so, kot da je popotnik bos...

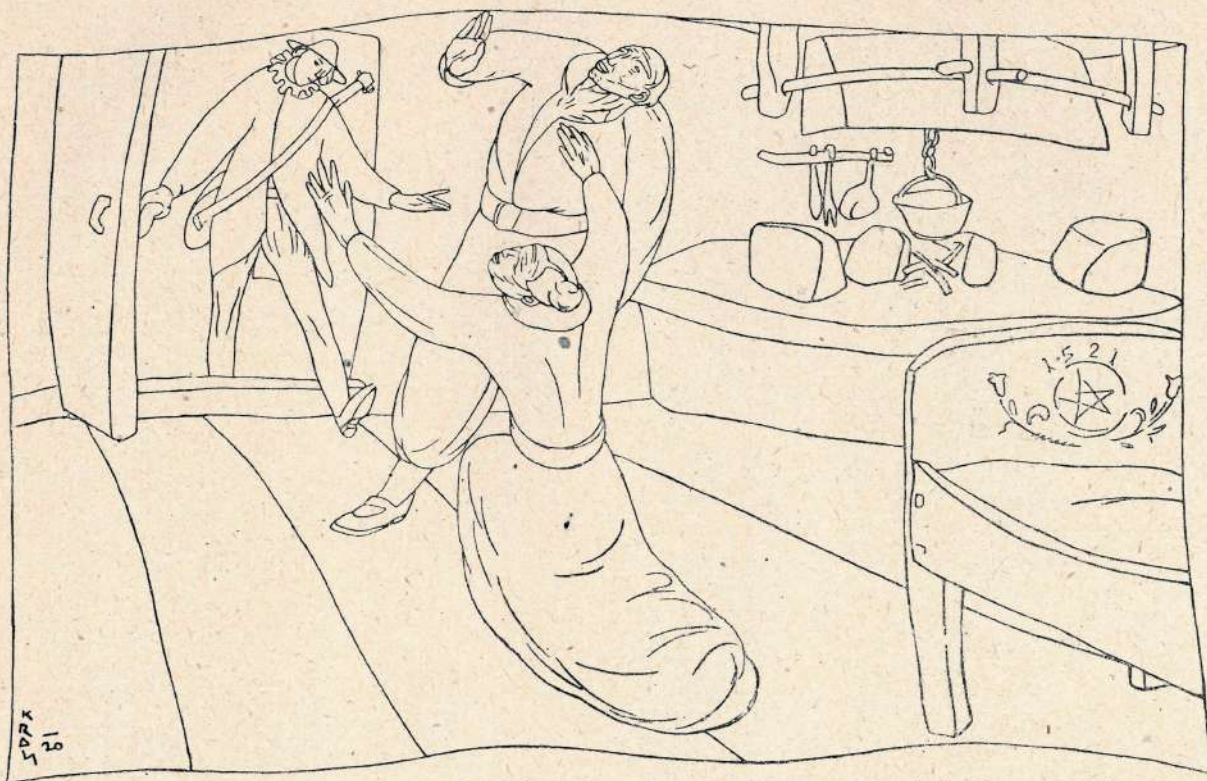
Anton Vodnik.

BEDA.

Rad bi jokal,
pa so solze kakor kamen, —
nočejo iz oči,
rad bi klel,
pa je beseda trda ost,
ki v grlu obtiči.

Vendar so vse štiri strani sveta odprte,
in vsekrižem k veliki maši pozvanja.
kadar se gladnemu o kruhu sanja.

Ivan Albreht.

TRENTARSKI ŠTUDENT.

ZGODBA IZ
SHOLARSKIH ČASOV. J. LOVRENČIČ.

14. DOMA.

Veselo jutro vstalo je izza Triglava,
v blestečih biserih žarela je narava
in ptice so se oglasile, ko Joannes prišel je domov
pod rodni krov.

»Me še poznáte, mati vi,
me še poznáte, oče vi?
Se dolgo nismo videli!«

Pogledal oče je grdó,
pogledal je grdó, rekel trdó:
»Je dosti dolgo trinajst let,
kar sem odpeljal te med svet!
Pozabil ti si starišev,
mene in matere;
takega sina me je sram,
jaz tebe ne poznám!«

Ga mati je pogledala,
objela in poljubila,
s solzmi v očeh ga prašala:
»Moj sin, moj sin, kakó je šlo,
kakó je šlo, kakó biló,
kedaj boš pred oltarjem stal
in sveto novo mašo bral?«

»Kaj pravim vam, mati mojã,
jaz ne bom pred oltarjem stal
in ne bom nove maše bral,
slovó sem črnim šolam dal!«

In mati se je zjokala
in žalostno je vzdihnila:
»Moj sin, nikdar miru ne bom imela,
ker nočeš biti, kar sem si želela.
Kakó težkó mi je srce biló,
ko mislila sem nate,
vé Bog samó,
ki k Njemu sem molíla zate!«

Sholar je sklonil glavo in srcé
mu je drhtélo. Krvavelo:
radó bi materi se razodelo,
a vedel je — zastala bi ji kri
in v smrt bi zastrmele ji oči...

»Oj z Bogom, z Bogom, mati vi,
oj z Bogom, z Bogom, oče vi,
ki ste sprejeli me trdó,
ko sem prišel jemati slovó,
oj žalostno slovó,
ker mene več nazaj ne bo!...«

Tako Joannes rekel je in šel
navzdol ob bistri Soči,
razposajeno šumljajoči,
in bolj ko mogel je hitel,
ker materin presunliv jok

in klici: »Vrni se, otrok!«
in glas očetov: »Pusti ga, izgubljenca!«
boleli so ga do srcá.

Je v Bovec prišel podvečer,
pri Kumarju potrkal je na dver,
pa botra mu objokana
je žalostno povedala,
da mož je šel obupan spet
zaklade iskat v gorski svet.

Poslovil se Joannes je in pot nadaljeval,
a misli žalostne
domov so se povračale do matere
in žal mu bilo je in se je že kesál,
da ni doma ostal...

»Pozdravljen, dragi moj sholar,
in ne zameri mi nikar:
predrznil sem se nepovabljen priti!
Želim te razvedriti!
Potujva skupaj kratek čas
in spet se ti zjasni obraz,
vsem mislim materinega srcá
se boš smejal... haha, haha!...«

»Smejál?

Hudič, ni bilo dano ti, da bi slovó jemal
od matere ljubeče,
ki srce v strahu ji za sina ljubljenca trepeče,
zato svoj zlobni smeh le pusti,
nič več o tem mi ne širokousti!« —

Hudič požrl odgovora je kost
in zlezel v drugo je modrost:

»Vso svojo temnotajno moč
sem tvoji službi dal, da bi jo rabil,
a ti, se zdi mi, nanjo si pozabil
in spotoma kesaš se, da si mi prodan.—
Se še spominjaš, kako, boter Kumar je nekoč
te v Vidmu prosil, da bi se poslužil mene
in mu odkril zaklade zaželjene?
Hehe, veš, jaz takrat sem te imel že rad
in kmalu sem ko škrtat
odprl Gregorju tvojemu zaklad
in rudnike železne mu odkril,
a Gibellino, tekmeč tvoj, ga je po laško preslepil:
zdaj grof podgorski rudnike ima,
ki srečal pred Čedadom si ga, romarja,
Gregor pa ves obupan išče škrtata,
da bi k zakladom spet odprl mu vrata.
Če mu želiš pomagati, nocojšnjo noč
bi še potreboval tvojo pomoč!...«

Sholar se vrnil z mislimi je v rodno kočó
in videl je in slišal mater jokajočo,
in beseda kot iz jekla
skremžila obraz je vagabundu pekla:

»Izgini k vsem hudičem!
Prej ne, ko kadar te pokličem,
prikaži se mi in mi bodi v službo
in družbo!«

»Hehe, saj kmalu, upam, klical me boš, o sholar —
Sicer se klanjam!...« In izgínil je pekla vladar.

In dalje med gorami se je vila nova cesta,
ob njej je Soča, spremljevalka zvesta,
sholarju pela pesem o življenju:

Od rojstva
do groba,
o človek,
podoba
sem tvoja!
Izpod čeri
moj vir
prišumi,
hrepenenja nemir
ga objame
in s seboj vzame.
Skalo, ki pot mu zastavlja,
šumeče pozdravlja
in v pesek drobí.
Vkleniti ne dá se:
od kraja do kraja
se širi in širi
in rase in rase
in gore razdvaja.
V ravnini se umíri
in leno se vleče
in tiho izteče
v morje mogočno in v njem se zgubi. — —

Joannes je poslušal pesem do morjá,
na bregu se vstavil s srcem kot nikdar razdvojenim
in do obupa vznepokojenim.

15. JELVIČINA POROKA.

Je lunica svetila
in ura polnoč bila:
na bregu stal je mlad mornar,
na bregu stal je mlad čolnar —
zaljubljeni sholar.
V levici gosli mi drži,
z desnico strune ubira,
po morju, da odmeva:

»Oj veter, veter ti nebá
oj veter, veter ti morjá,
ti veš za morja ceste vse,
ti veš za steze zemlje vse,
ne veš, kaj moje si želi srcé! —

Oj morje, morje širokó,
oj morje, morje globokó,
ti v sebi kriješ ribji trop;
oj ribe, ribice zlaté,
ve boste mi pogrebnece,
da bi še koga drugega bilé!...«

Na bregu jablana stoji,
na njo sholar upre oči,
in glasne gosli z javora
jej vrže tja v zeleni vrh.

Čez morje veter pridrvi,
skoz jablane zeleni vrh šumi:
»Saj veter vem za ceste vse,
za steze vse čez zemljo in morje;
in tud' to vem, o mlad mornar,
in tud' to vem, o mlad sholar,
kaj tvoje si želi srcé!...«

Od brega čoln je odvezvâl
in vanj se je sholar podal — —

Po morju plava mlad mornar,
po morju plava mlad sholar,
na morje veter zadrvi,
sholarju v uho zašumi:
»Sholar, ná teh dišečih rož,
da malo mi zadremal boš!«
In veter čoln naprej je gñal
in v čolnu je sholar zaspal — —

Čez morje veter zadrvi,
skoz jablane zeleni vrh šumi,
iz gosli glas se oglasi
in v svetlo noč se razleti:

»Oj vstajaj, vstajaj, Jelvica,
ti hči bogatega Ceharja!
Po morju plava pisan čoln,
je samih žlahtnih rožic poln.

Oj vstajaj, vstajaj, Jelvica,
že kmalu bode beli dan,
in mladi pride kavalir po té,
kot se z očetom zmenil je.

Oj vstajaj, vstajaj, Jelvica,
da iz teh lepih, žlahtnih rož
svoj venec splétala si boš
prej kakor pride beli dan!...«

Zbudila se je Jelvica,
sama pri sebi prašala:
»Al drobne ptičke dan pojó,
al svatje pome že gredó?«
Iz postlje Jelca vstajala,
skoz okno je pogledala,
na oknu je poslušala — —

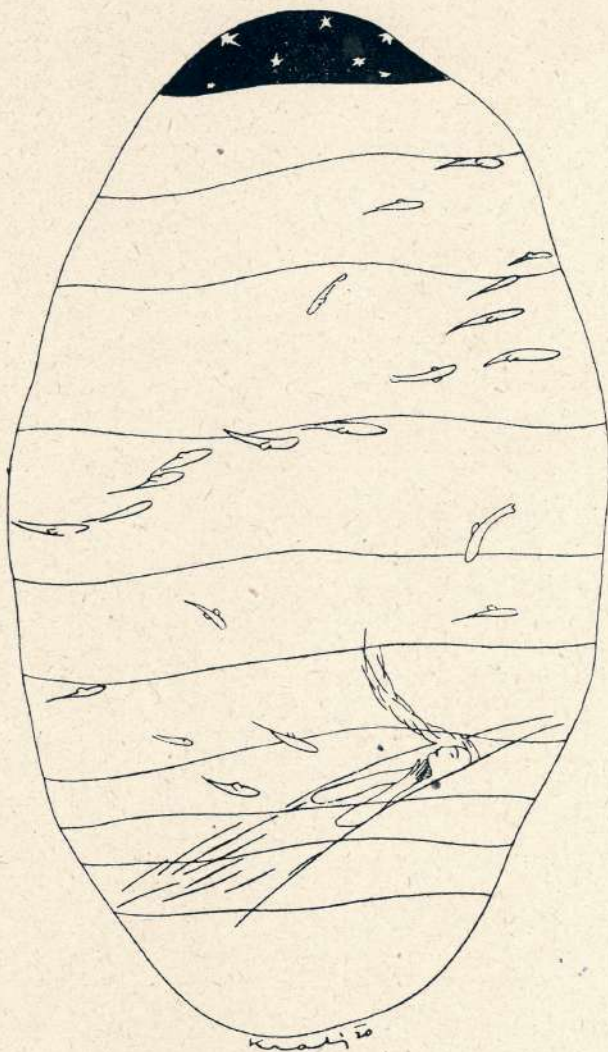
Spet veter v gosli zašumi,
iz gosli glas se oglasi,
in strune milo mí pojó,
bolj milo in še bolj sladkó:

»Oj vstajaj, vstajaj, Jelvica,
ti hči bogatega Ceharja!
Po morju plava pisan čoln,
je samih žlahtnih rožic poln.

Oj vstajaj, vstajaj, Jelvica,
že kmalu bode beli dan,
in mladi pride kavalir po té,
kot se z očetom zmenil je.

Oj vstajaj, vstajaj, Jelvica,
da iz teh lepih, žlahtnih rož
svoj venec splétala si boš
prej kakor pride beli dan!...«

Od okna Jelca vstajala
in mojškro svojo klicala:
»Vstajaj hitro, mojškra ti,
poslušaj tole petje mí:
al drobne tičke dan pojó,
al svatje pome že gredó?«

»Dan drobne tičke ne pojó
in svatje pote ne gredó,
le veter piše čez morje,
od sebe daje glase te! —«

Spet veter v gosli zašumi,
iz gosli glas se oglasi,
bolj milo strune zdaj pojó,
bolj milo in še bolj sladkó:

»Oj vstajaj, vstajaj, Jelvica,
ti hči bogatega Ceharja!
Po morju plava pisan čoln,
je samih žlahtnih rožic poln.

Oj vstajaj, vstajaj, Jelvica,
že kmalu bode beli dan,
in mladi pride kavalir po té,
kot se z očetom zmenil je.

Oj vstajaj, vstajaj, Jelvica,
da iz teh lepih, žlahtnih rož
svoj venec splétala si boš
prej kakor pride beli dan! ...«

Iz kamre zvabi Jelvico,
iz dvora zvabi Jelvico,
in k morju zvabi Jelvico,
lepó mladó nevestico —

Stoji tik brega pisan čoln,
je samih žlahtnih rožic poln,
še stopi Jelca v pisan čoln,
od brega plava sred morjá — —

Zdaj veter huje zašumi,
in gosli glas se oglasi,
in strune zadnjič zapojó,
pa bolj trdó in bolj strašnó:

»Saj veter vem za ceste vse,
za steze vse čez zemljo in morjé;
in tud' to vem, oj mlad mornar,
oj mlad mornar, oj mlad sholar,
kaj tvoje si želi srcé! ...

In že je morje globoko,
oj globoko in široko,
ki v sebi krije ribji tróp,
biló zeleni grób;
in ribe, ribice zlaté,
te bile so pogrebne
prelepe mlade Jelvice — — —

Ko je sholarjev čoln pristal,
na bregu že hudič je stal,
sholarja vzdramil in dejal:

»Pokoren v vetru sem ti bil
in sem ti želje izpolnil:
na dnu morja globokega
počiva tvoja Jelvica,
da kavalirju ni v roké prišla.
Ti sam pa moraš še živeti,
ker tvoji dnevi niso še došteti!«

Zagrabil se sholar je za glavó,
globoko vzdihnil, rekel je takó:

»Gorjé, gorjé, trikrat gorjé,
ki sem, nesrečnik jaz ga kriv,

o kje studenec bi dobil,
da bi z roké tvoj črni znak izmil
in vse, kar mi teži srcé! — «

Ob bregu vrag je zadovoljno stal
in zvito zlobno se smehljal:
»Nikjer, nikdar
ne rešiš se me več, sholar!« —

16. PRI PATRU.

Sholar se je predal bolesi
in šel in šel po beli cesti:
v ušesih mu je porogljivi smeh brnel,
a kes, ki vsega je prevzel,
ga je bodril
in moč in voljo mu je v dušo lil.

In sam ni vedel, kdaj, kakó
prišel je na devinski grad;
in fra Alasia da Sommaripa mu je dal rokó
in ga pozdravil kakor brata brat.
In spet sta v knjižnici sedela in sholar
pregledoval je tiskani »Vokabular«
in še med listi patrovimi pesem je dobil,
jo bral in se ob njej solzil:

Dete, dete majceno,
zjutraj se rodilo je;
ko se zvečerilo je —
umrlo je in šlo v nebó.
Prišlo dete pred nebó,
rekel mu je Jezus sam:
»Dete, ti ne smeš še k nam,
dete majceno!
Vzemi, dete, kanglico,
pojdi, pojdi na zemljó,
v njo natoči mi vodé,
ki iz kosténe vre goré.
ko prineseš kanglico,
vrhano natočeno,
sprejemem, dete, te v nebó! ...«

Dete, dete majceno,
zajokalo je bridkó,
zajokalo je bridkó
in na zemljo šlo.

Srečalo je sivi svit,
prašalo je sivi svit:
»Čuj me, čuj me, sivi svit,
ali ti vodo si videl kje,
ki iz kosténe gore vre?«

Sivi svit mu je dejal:
»Jaz nič ne vem,
po temí grem —
mogoče beli dan bo znall!«

Dete, dete majceno
s svetlo, prazno kanglico
beli dan vprašalo je:

»Čuj me, čuj me, beli dan,
solnce s tabo gre visoko,
s tabo sveti na široko,
tebi bo studenec znan,
ki iz kosténe gore vre!«

Pa je rekel beli dan:
»Solnce z mano gre visoko,
z mano sveti na široko —
ta studenec mi ni znan.
Prašaj moje sestre noči,
ona ima sto oči,
ona vidi v vse strani!«

Dete, dete majceno
s svetlo, prazno kanglico
bridko zajokálo je
in noči čakálo je.

Ko je prišla črna noč,
dete jo je vprašalo:
»Čuj me, čuj me, črna noč,
ti oči imaš sto in sto,
ali videla si kje,
da iz kosténe gore
živ studenec vre?«

Dete, dete majceno
s svetlo, prazno kanglico —
takega studenca ni,
če prehodiš vse poti! —«

Dete, dete majceno
s svetlo, prazno kanglico
bridko je zajókalo.
In ko je jokalo, prišla
naprot mu je bela góspá,
belá góspá — sama Marija:
»Dete, dete majceno,
kaj se jočeš prebridkó?«

»Kaj ne jokalo bi bridkó,
zaprtó meni je nebó
ker svit in dan in noč ne ve,
kje živ vir iz kosténe gore vre.
Jaz moralo bi natočiti kanglico,
da sprejme Jezus me v nebo! ...«

In Marija dete majceno
potolažila je takó:
»Ne joči, dete majceno,
studenec, ki iz kosténe gore vre,
to materine so solzé:
grehe vse izpirajo,
nebeški raj odpirajo! — —«

Sholar Joannes pesem je prebral
in s solznimi očmi pogledal je na črno roko
in vzdihnil je globoko:
»O mati, mati! — —«
A fra Gregorio, ki ob sholarju je zamišljen stal
in slutil tajno bol, sočutno je dejal:

»Prijetelj, dragi moj, dokler človeku se srcé
spominja matere v ljubezni vroči,
v življenja še tako viharni noči
se dneva belega zavé
in pot njegova k solncu gré! —«

17. NA SVETI GORI.

Lepo solkansko je poljé,
po polju bela cesta gre,
po beli cesti v vas Solkán
Joannes je prišel naslednji dan
in čudil ljudstva se množici,
ki stala je pred cerkvijo v vasici.

»Povejte, dobri mi ljudjé,
kaj vi se tukaj zbirate?«

»Kaj mi se tukaj zbiramo?
Na Skalnico poromamo,
kjer spet se je Marija prikazála
in cerkev zidati vkazála.
Na vrhu gor, kjer znamenje stoji,
svetišča si želi,
da bo nam milosti delila,
za nas Boga prosila! ...«

Joannes stopil je do vrat cerkvenih
in tam poslušal na kolenih:

1. Presrečen mož, ki ne sledi
nasvetu zlih ljudi
in ne nastopa grehov poti
in se ne klanja blodni zmoti;
2. temveč
Gospodovih postav se veseleč,
jih vdán premišlja noč in dan.
3. On raste kakor drevo,
ki ga je kraj potóka
vsadila roka
in sad rodí, ko je v svoj čas prišel.
In niti list lahán
mu ne odpade in vse, karkoli le začné,
lepo in srečno mu od roke gre.
4. A z zlimi ni takó:
ko prah so, ki ga veter piše
in briše
z zemljé, ko gre čez njo.
5. Zato pred sodbo zli ne bodejo obstali
in grešniki ne tam,
kjer so pravičniki se zbrali.
6. Gospod, ki je Bog sam,
pozná stezó, ki so pravični jo hodili,
a pot, ki zli s hudobnimi so jo hvalili
se sama v sebi v breznu izgubi — — —

Joannes, zamišljen v nauk, ki ga psalmist je dal,
je vstal
in zapustil solkansko dolgo vas;
in ko da sliši tajen glas
ljubezni poln z vrha goré, s Svete goré,
je šel in šel po stezi kameniti, kakor romar gre,
ki ima žalostno srcé —

Ni še prešel četrť poti,
ga sreča tujec in takó nagovori:
»Gotovo, ti sholar,
še nisi hodil tod nikdar,
zato pa pot si zagrešil,
ko z gladke ceste si na desno v strmo stezo jo zavil!«

»Res samo enkrat in sicer nikdar
še hodil nisem tod sholar,
a poti nisem zagrešil,
ko z gladke ceste sem na desno v hrib zavil —
jaz romam na Sveto goró,
da bi Marija réšila mojo dušo!«

»Oj vrni, vrni, romar, se nazaj,
saj Skalnica je prazen kraj,
gor mi zvonovi ne zvonó,
le ovce se med skalami pasó!«

Joannes tujcu je dejal:
»Naj volja božja se zgodi!«
in pot je romarsko nadaljeval.

Ni dobro bil na pol poti,
ga drugi tujec sreča in nagovori:
»Oj kam, le kam, sholar, ti greš?
Na hribu ni taberne, veš,
da pesmi tvoje sladki glas
veseli družbi bil bi v kratek čas!«

»O saj jaz romam le na Sveto goró,
da bi Marija réšila mojo dušo!«
»Oj vrni, vrni, romar, se nazaj,
saj Skalnica ni pravi kraj:
tam gor zvonovi ne zvonó,
le ovce se med skalami pasó!«

»A meni v srcu nekaj govori:
naj volja božja se zgodi!« —

Ni še sholar napravil tretji del poti,
ga tretji tujec sreča in takó nagovori:

»Na težko pot želim ti dober dan!
Gotovo, ti sholar, si Padován,
ki gladkih cest se naveličal
hehe!... in greš na Skalnico, da bi se izveličal!«

»Naj božja volja se zgodi,
če še rešitve duši je moj!« —

»Na Skalnici zvonovi ne zvonó,
le ovce med skalovjem se pasó —
Hehe, sholar, saj nimaš sivih las,
in za pokoro, če jo sploh je treba, je še čas!

Le vrni se z menoj na cesto,
ki te vodila bo iz mesta v mesto,
kjer noč in dan življenje polje
in človek je vesele, razigrane volje! —«

Sholar trenutek je omahoval,
a vendar tudi tretjič tujcu-vragu se ni vdal;
skesan spokorno pot je šel,
sam Bog mu je stopinje štel —

Ko prišel je na vrh goré,
ozrl v dolino se je in v daljavo
in videl je, kako na levo in na pravo
se vijejo cesté,
in na obzorju v gledal je morjé —
in vse življenje se je v srcu obnovilo
in mu iz prs besede te izvilo:

»Otrok sem bil in v svet zahrepenel.
Res, hrepenenje
me je vrglo v svet in življenje;
svet in življenje sem stokrat proklel!

Še zadnjo kletev: Proklete ceste,
ki greste
večnovabljive
v daljave sive!
Moja noža se vas več ne dotakne,
v svoje gore sholar se umakne —
pastir
v naših gorah bom vžival mir.

Mir? — Beseda besed, delež otrók,
ko v dušah čistih živi Bog,
a jaz — sem zabil nanj:
v omotici mladih sanj
sem dušo prodal — mir mi je vzet,
ne vrne ga planinski svet!

Nemiren trpel bom do zadnjega dne:
pokora — materine solzé,
pokora — očetov obraz,
pokora — podoba nje,
pokora mi bo — moj lastni jaz!
Ena želja, ena sama želja je moja:
Ko bo konec nemira, ko bo konec boja,
mi reci vest:
'Dovolj trpljenja je biló za grehe mladih cest!'
To dušo mi vtéši
in naj je ne reši,
vdan
pozdravim svoje smrti dan! — —«

Sholarju se približala priprosta je deklé,
ki pasla tam v bližini je ovce
in slišala izpoved je njegovo,
in rekla je: »O dobri človek, Mariji se izroči,
pri Njej, Pribežališču grešnikov, išči pomoči,
pomagala ti Ona bo gotovo!
Glej, tu je mesto, kjer se mi je prikazála
in cerkev zidati vkazála,
da milosti nam bo delála,
za nas Boga prosíla! —«

Pokleknil je Joannes in molil vdano ko svoj čas,
ko je v Višarsko Mater vpri obraz:
»Češčena Marija, milosti polna,
Gospod s Teboj je, blagoslovljena med ženami,
blagoslovljen je sad telesa Tvojega —
Jezus.

Sveta Marija, Mati božja, od grehov, glej, je moja
prosi zame, grešnika, duša bolna,
sedaj in ko ob zadnji uri z mrzlimi rokami
me bela smrt objame,
da iz življenja časnega me v večnost vzame! — —

18. MIMO TOLMINA.

Tolminski grad — siv jastreb vrhu smrečja —
ponosno po dolini gleda,
ko da oblastno se zaveda:
Jaz vladam Sočina porečja!

Ko ga Joannes je ugledal, mračnih lic
se spomnil težkih je krivic,
ki po Tolminskem kmetje so jih pretrpeli,
kar tega jastreba nad sabo so imeli:

Ponosen si, ponosen grad,
na griču zelenem,
s krvjó oškropljenem.
Ni bilo griča, tebe ni bilo —
grič je in tebe ljudstvo zgradilo!
Tisoče rok
tvoj prvi gospod
v sužnost je vpregel,
z njimi tebe dosegel,
krvolok!
A klel ga je tlačeni rod
in kletev
je včakala žetev:
gnil je in ni mogel živeti,
ni mogel umreti —
svoje mesó je videl trohneti! — —

Vsi gospodarji tvoji, grad, izginejo
in z njimi težki časi minejo
in ljudstvo novo dobo bo veselo
in svobodno živelo;
a ti, grad, podrtina vrhu smrečja
boš pričal: Ljudska moč od dne do dne
je večja.
kedor se ji ne vkloni in je ne prizná,
mu ni pomoči,
ko zvezda pojde, ki se sred nebá
je vtrnila ponoči! —

Rumeno žito kresu pesem v čast šumelo je na njivi,
ko čez polje sholarja je vodila steza ob Tolminki
Kmetje senó so grajskim spravliali, živi.
lepó so ga pozdravljali,
in vstavil se je tu in vstavil se je tam
in da trpljenje bi ublažil,
tlačana-kmeta je tolažil:
»O pride čas, ko spravljal boš vse v lastni hram!«

»Bog daj in Bog te usliši
in te za te besede tvoje vse življenje vízi!«
Zahvaljeval se je sholarju kmet-tlačan
in gledal še za njim hvaležnovdan...

Joannes šel je dalje in se vstavil ob votlini,
iz ktere govorili davni so spomini:
»Postoj in čuj: tu je prebival
poet, ko grozo pekla je odkrivall«
In ko da mesto, kjer je stal, biló bi posvečeno,
zavzdihnil je in rekel je iskréno:

»O da njegovo knjigo bi vzel v roko
preden zapisal sem glavarju pekla
zaslepljen se! Ne padel bi tako globoko.

Ne bal bi se, kdaj bo mi ura stekla,
življenje živel čisto bi, veselo,
dokler da prišla smrt bi in mi rekla:

»Dovolj si živel, zdaj za svoje delo
dobiš plačilo večno pri Očetu,
ki si posvetil mu življenje celo!«

Tako pa dan za dnevom sem v trepetu,
zavedajoč potrť se revež greha.
Tolažbe ni in ni miru na svetu!

Edino Ona mi je še uteha,
ki kliče ljudstvo jo Pribežališče;
k Njej klicati srce nikdar ne neha!

Pri Njej si pomoči zaupno išče,
da reši dušo mi in jo razvname
táko, da njeno bo poslej svetišče...«

Joannes šel je mimo Dantejeve jame.

19. NA BOGATINU.

Nad Bogatinom se razpenjala je bajna kresna noč
Na Bogatinu je obstal sholar:

»Pekla vladar,
nocoj porabim zadnjič tvojo moč!

Videl sem jih: od štirih strani so prišli,
videl sem jih: od štirih vetrov so prinesli skrbi
in krampe prinesli, prinesli lopate:
štirje možje radi rude bi zlate! —«

In šel je in rekel je štirim možém:
»Zlatá bi radi? — Bogatin vam odprém,
v njem pustite skrbi in vzemite zlató!«
Rekel je in zabobnelo je že pod goró —
odprla se je!... A siromakom vzbledel je obraz
in v grlih obtičal veselja jim je in začudenja glas,
okameneli
gledali so in niso umeli:
Sholarja so črne pošasti objele
in pele:

»Prišel je čas,
prišel je čas,

ti boš zdaj naš,
dušo nam daš!
Slišiš naš glas?
Slišiš naš glas?
Prišel je čas,
ti boš zdaj naš,
dušo nam daš!...«

Sholar med njimi stal je, ni se bal,
mračno jih je pogledal in jim trdo dejal:

»Kričite, kričite,
je ne dobite —
vam je ne dam!
Naj pride s pergamentom oni sam,
ki sem prodal mu dušo v bridkih dneh!«

Pošasti zle so zabučale, da odmevala je gora, v
divji smeh
in rjule in pele vesele
in sholarja v tesnejšem krogu objele:

»Prišel je čas,
prišel je čas,
neljub ti je glas:
zdaj boš naš,
zdaj boš naš,
dušo nam daš!«

Joannes sklenil je roké, obrnil proti nebu je obraz
in prosil — drhtel in trepetal je njegov glas:
»O Mati, Mati, misli namé ta čas!«...
Pošasti so v tretjič zarjule, a prej ko pesem so
ponovile,
potihnile so in druga v drugo se zvile —
kot vihar se pojavil nad Triglavom njih je vladar:

»Sholar!
Trenutek ta ti mati je odšla v nebó,
izbrisana je na pogodbi tvoja kri,
moj znak na roki se nič več ti ne črni —
Molitev materina je močnejša ko pekló!«

V NOČNEM AZILU.

V orkestra vzdušje omamljivo in vsiljivo
se vtapljajo bleščeče in šumeče
dvorane, množice vrveče, gneče
pršečih vonjev, krikov, vikov... v utrudljivo

brezdanjost tone vse, v obupno utešenje
skrbi morečih dnevnih, blodnih duš praznote,
ljubezni, sladostnosti, misli zlih nagote...
To lek strupen, varljiv je za prahrepenenje.

O, vseh teh src utripi: bolni, zli,
ljubezni polni, še zasanjani,
vi tisočeri, tujci si in vendar vsi
ljudje, od sil nevidnih bičani!

Miran Jarc.

VEČER.

Snežna pena — bel golob
v samotni breg je sela,
temna hoja melanholka
tiho zašumela,

moja duša tihovdana
v večer zastrmela — — —

Joža Pogačnik.